

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

Viktor Mach

**Trestné činy a jejich trestání podle
platného kanonického práva ve světle
trestního práva ČR**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: JUDr. Jakub Kříž, Ph.D.

Praha 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1. prosince 2019

Viktor Mach

Bibliografická citace

MACH, Viktor, 2019. *Trestné činy a jejich trestání podle platného kanonického práva ve světle trestního práva ČR*. Praha. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Katolická teologická fakulta. Vedoucí práce: JUDr. Jakub KŘÍŽ, Ph.D.

Anotace

Ve své bakalářské práci *Trestné činy a jejich trestání podle platného kanonického práva ve světle trestního práva ČR* bych se rád nejdříve zabýval stručným vývojem kanonického práva se zdůrazněním práva trestního, dále vymezením základních pojmů kanonického a sekulárního trestního práva a jejich vzájemným stručným srovnáním a v závěru pak srovnáním jednotlivých ustanovení kodexu kanonického práva a trestního zákoníku, která se zabývají trestnými činy duchovních proti šestému přikázání Desatera s nezletilou osobou.

Klíčová slova:

trestné činy, tresty, kanonické právo, trestní právo

Abstract

In my Bachelor thesis *Crimes and their punishment under the current canon law in light of the criminal law of the Czech Republic* i would like to deal first with brief development of the canon law with emphasis on criminal law, further with a definition of basic terms of the canon and secular criminal law and their mutual brief comparison, and in the end with the comparison of individual provisions of the Code of the canon law and the Criminal Code which deals with crimes of clerics against the Sixth Commandment of Decalogue with minor under eighteen age.

Keyword

crimes, the punishment, the canon law, the criminal law.

Počet znaků (včetně mezer): 19 914

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu práce JUDr. Jakubu Křížovi, Ph.D. za nekonečnou trpělivost při vedení práce. Rovněž mé manželce Kláře za to, že je stále při mně.

Obsah

Úvod.....	6
1. Stručný vývoj kanonického práva se zdůrazněním práva trestního, jeho prameny, základní pojmy trestního práva kanonického a trestního práva světského.....	8
1.1. Stručný vývoj kanonického práva se zdůrazněním práva trestního.....	8
1.2. Prameny platného kanonického práva trestního a sekulárního.....	12
1.3. Vymezení základních pojmů trestního kanonického práva a práva světského.....	15
2. Trestání v kanonickém trestním právu a sekulárním trestním právu, srovnání jednotlivých kánonů.....	31
2.1. Trestní zákon a trestní příkaz.....	31
2.2. Druhy trestů v CIC a sekulárním trestním zákoníku.....	31
3. Účel trestu v kanonickém trestním právu a sekulárním trestním právu, obecné zásady pro ukládání trestů, rozdělení trestných činů.....	39
3.1. Účel trestu v kanonickém a sekulárním trestním právu a obecné zásady pro ukládání trestů.....	39
3.2. Trestné činy a jejich rozdělení v CIC.....	42
3.3. Srovnání jednotlivých skutkových podstat a možné souvislosti kanonického a sekulárního práva.....	42
4. Trestné činy duchovních proti šestému přikázání Desatera.....	47
4.1. Charakter trestně postižitelného jednání.....	47
4.2. Prameny pro postih trestné činnosti duchovních proti šestému přikázání Desatera.....	48
4.3. Společná směrnice ČBK a Konferencí vyšších řeholních představených v ČR pro postup v případech trestných činů pohlavního zneužití osoby mladší 18 let duchovním či laikem v rámci činnosti církve.....	50
4.4. Motu proprio „Jako milující matka“.....	57
4.5. Motu proprio „Vos estis lux mundi“ („Vy jste světlo světa“)......	58
5. Závěrečné shrnutí.....	61
6. Seznam použitých zkratk.....	63
Seznam použitých pramenů a literatury.....	64
Prameny.....	64

Úvod

Lidská existence byla od svých počátků provázena snahou zachytit a blíže upravit pravidla lidského chování souladného s mravními nároky a praktickými denními potřebami toho kterého lidského společenství. To platilo také pro právo jako určitý systém pravidel, upravujících chování lidí, vymezujících negativně chování, které bylo později označováno jako kriminální, jednání, které vykazovalo znaky takové škodlivosti pro danou společnost, že jej bylo třeba regulovat a důrazně sankcionovat vládnoucí mocí. Pravidla vynucení byla zpočátku zvyková, později však byla písemně zachycena. Vymezení podmínek závadového, až kriminálního chování, tedy jakýchsi skutkových podstat konkrétních trestných činů, lze registrovat již od antiky. Po vzniku katolické církve vznikla přirozená potřeba rozlišit závadové jednání, mající charakter trestného činu a charakter hříšného chování jednotlivce a rovněž rozlišení práva přirozeného, které je vtisknuto do společného vědomí lidí a práva pozitivního, které je tvořeno konkrétním zákonodárcem. Právě přirozené právo je základem právní autonomie církve, a to na základě Božího zjevení vycházejícího z Písma svatého. Vedle sebe tedy paralelně existovaly právní systém sekulárního práva a právní systém práva kanonického, které se vzájemně ovlivňovaly a různými způsoby prolínaly. Nebylo dost dobře možné oddělit běžný denní život obyčejného člověka žijícího na území pod kanonickou jurisdikcí od jeho života jakožto křesťana. Tak tomu bylo nejen v oblasti úpravy právních vztahů např. majetkového či rodinného charakteru, ale i v oblasti úpravy, jejíž porušení bylo vnímáno nejen jako porušení světských zákonů, ale i předpisů kanonických v oblasti trestní, tedy jako spáchání zločinu. Způsoby řešení porušení trestních předpisů byly v různých dobách různé, a to podle stupně vyspělosti konkrétní společnosti a existujícího trestního předpisu, ať sekulárního, tak kanonického. Trestní právo kanonické nikdy nemělo a nemohlo mít ambici nahradit sekulární právo, naopak církve podporovala a podporuje právo i povinnost moci veřejné postihovat pachatele závažných deliktů směřujících proti celé společnosti s tím, že církve vždy sledovala, zda sekulární právo není v rozporu s božským právem. Proto se jedná o dva souběžné právní systémy, které by se měly vzájemně doplňovat, přičemž církevní trestání by mělo být doplňkem trestání světského v oblasti duchovní. Rád bych v této práci provedl stručné srovnání obou systémů trestního práva, pokusil se vymezit základní trestně -právní pojmy v obou systémech trestního práva, zásadami

konkrétního trestního zákona, jejich komparací, jednotlivými druhy trestů a dalších sankcí a na závěr bych se věnoval oblasti trestné činnosti, které je zejména v poslední době věnována velká pozornost, a to trestnými činy duchovních proti šestému přikázání Desatera. V té souvislosti bych se pokusil zamyslet nad tím, zda a jak by se v této oblasti mohly sekulární a kanonické právo vzájemně doplnit či inspirovat. Ve své práci budu respektovat zažitou právní terminologii konkrétního systému trestního práva s vysvětlením případných zásadních obsahových rozdílů.

1. Stručný vývoj kanonického práva se zdůrazněním práva trestního, jeho prameny, základní pojmy trestního práva kanonického a trestního práva světského

1.1. Stručný vývoj kanonického práva se zdůrazněním práva trestního

Dějinný vývoj kanonického práva bývá teorií kanonického práva vymezen jednotlivými obdobími, a to obvykle obdobím předklasického práva, obdobím klasického práva, obdobím poklasického práva a obdobím kodifikovaného práva.¹

Období předklasického práva (období starého práva – *ius antiquum*) které časově odpovídá období od vzniku katolické církve do poloviny 12. století a sepsání Graciánova Dekretu, je započato dobou apoštolů a jejich žáků, období konce prvního století po Kristu, kdy Písmo Starého a Nového zákona vykazovalo bezprostřední normativní působení na život tehdejší církve², a kdy rovněž apoštolská tradice upravovala každodenní život rodící se církve jak před, tak po vzniku knih Nového zákona. Do tohoto období patří usnesení apoštolského sněmu kolem roku 50 v Jeruzalémě (a další sněmovní či synodní nálezy a papežské dekretály), spisy tzv. Apoštolských Otců, především pseudoapoštolská *Didaché*, Listy Ignáce z Antiochie, Polykarpa ze Smyrny, Pastýř Hermův, List Diognetovi. Později to jsou různé sbírky kanonického práva, a to jak pravé, tak v podobě fals. Tyto sbírky mají buď charakter sbírek práva obecného či charakter sbírek práva partikulárního; některé sbírky se zabývají jednotlivými odvětvími církevního práva. Vztahem k trestnímu kanonickému právu zaujmou Kánony apoštolů, které měly budit zdání autorství papeže Klementa I. Římského a pocházejí zhruba z 5. století. Mimo ustanovení charakteru liturgického a morálního obsahují rovněž ustanovení trestněprávního charakteru, mající již zakotvenu vedle dispozice i sankci (kupř. kánon 27., 41., 43., 51., 59. – sankce – výzva k sesazení z funkce či vyobcování z církve). Obdobně Nomokánon ze 7. století, vzniklý přepracováním dvou sbírek Jana Scholastika neznámým autorem, obsahuje trest pro biskupa, který byl podle církevních zákonů sesazen z kněžského úřadu a vstoupil do

¹ Srov. HRDINA, Ignác Antonín. Kanonické právo. Dějiny pramenů, teorie, platné právo. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 23

² Srov. TRETERA, Jiří Rajmund., HORÁK, Zboj. Církevní právo. Praha: Leges, 2016, s. 40

města, z něhož byl vyhnán anebo opustil místo, v němž mu byl přikázán pobyt; takový měl být uvržen do kláštera umístěného v jiné prefektuře, aby tam odčinil zločiny, jichž se jako kněz dopustil. Ve sbírkách Dionýsia Exigua, které zahrnují m. j. latinské překlady nálezů řeckých a latinských synod a rovněž papežské dekretály, figurují taktéž konkrétní ustanovení trestněprávního charakteru (kánon 59., 68.), mající stanovenu sankci vyobcování z církve. Sbírkou *Concordia canonum* biskupa Cresconia, čerpající z kánonů apoštolů, stanovila sesazení biskupa, kněze či jáhna z funkce, pokud bije chybující věřící či bloudící nevěřící. Významné postavení měly *canones poenitentiales*, tedy příručky obsahující kánony týkající se postupu při udělování svátosti pokání, které byly seskupeny v kajících knihách – sbírkách zákonů a obsahující zcela konkrétní skutkovou podstatu a sankci za nepovolené jednání. „Nedostatkem penitenciářů bylo mnohdy nedostatečné rozlišování mezi morálním proviněním – hříchem (*peccatum*) a přestoupením právního předpisu – trestným činem (*delictum*) Ale právě tento jejich nedostatek možná napomohl pozdější kanonistice, aby mezi oběma typy negativního jednání a způsobům úsilí o jejich nápravu vedla přísnou dělicí čáru.“³ Vznikaly již od 6. století v Irsku a později v Anglii, známé jsou francké penitenciáře. Obdobně kapitulář Benedikta Levity vyzývá v knize 6., v čl. 193 k uctivému chování věřících v kostele s tím, že bude jinak kanonicky potrestán.

Klasické období (zhruba od Graciánova Dekretu do doby konání Tridentského koncilu r. 1545-1563) je charakteristické rozkvětem kanonického práva, „kanonické právo se v něm profilovalo jako samostatná vědecká i pedagogická disciplína vedle teologie, ale i vedle práva světského: vedle znalců práva světského (legisté) se objevují i znalci práva církevního (kanonisté). Prvním „doktorem obojího práva“ (*iuris utriusquae doctor*), t.j. jak práva římského, tak práva kanonického (tzv. *iura docta* – „učená“ práva), byl zřejmě glosátor Graciánova Dekretu Bazianus.“⁴

Jako hlavní pramen kanonického práva tohoto období jsou označovány právní předpisy jednotlivých papežů, jak nové, tak i ve formě kodifikací předpisů starších, rovněž pak vznikající konkordátní právo. Pokud jde o kodexy, je významné zmínit svod kanonického práva *Corpus Iuris Canonici* (vyhlášen papežem Řehořem XIII. v r. 1582), obsahující Graciánův Dekret, *Liber Extra*, *Liber Sextus*, *Clementinae* a dvojce

³ TRETERA, Jiří Rajmund., HORÁK, Zboj. Církevní právo, s. 42

⁴ HRDINA, Ignác Antonín. Prameny ke studiu kanonického práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 36

Extravagantes. Čtenáře z hlediska trestněprávního může zaujmout kupř. 2. část Graciánova Dekretu (*De causis*), která je specifická svým členěním na případy (*causae*), rozčleněné na jednotlivé otázky (*quaestiones*) k popsání příběhu (skutku) mající svou odpověď v jednotlivých kánonech. Rovněž sbírka dekretů *Liber extra* se v knize páté věnovala kanonickému právu trestnímu, obdobné systematiky se držela sbírka *Liber sextus*.

Období postklasického práva (od Tridentského sněmu do vydání CIC z roku 1917) pak literatura⁵ z hlediska jeho pramenů označuje za období práva papežského. Vedle papežské legislativy jsou významné právní dokumenty tridentského a rovněž I. vatikánského koncilu, přičemž ovšem papež koncilní nálezy potvrzoval a vyhlašoval. Uvnitř obecné legislativy literatura rozlišuje papežské konstituce, obsažené ve sbírkách soukromého charakteru – tzv. buláriích a nařízení vyšších papežských úřadů (zejména výnosy Svaté kongregace kardinálů vykladačů tridentského koncilu). Od pontifikátu Řehoře XVI. (1831 – 1846) byly vydávány sbírky akt jednotlivých papežů, veřejná sbírka *Acta Apostolicae Sedis* začala vycházet od roku 1909.⁶ S ohledem na přerušování I. Vatikánského koncilu „byla pouze vypracována (nikoli však schválena) schémata trestního práva, která i tak sehrála významnou roli ve vývoji kanonické penální úpravy“.⁷ Zásadní dosah měla dogmatická konstituce I. Vatikánského sněmu *Pastor aeternus*, řešící otázku papežského primátu a neomylnosti (Hlava III. O významu a podstatě primátu Římského biskupa a především rozhodnutí *ex cathedra* a jeho dosah – Hlava IV. O neomylném učitelství Římského biskupa).

Období kodifikovaného práva (od I. Vatikánského koncilu dosud)

Již v průběhu předchozího období rostla naléhavě potřeba kodifikace kanonického práva, neboť jak uvedl kardinál Pietro Gasparri (1852-1934), významný církevní právník a předseda komise pro kodifikaci kanonického práva v předmluvě ke kodexu, „kanonické právo může být definováno ne jinak, než jak Livius byl nazval právo římské, totiž „nesmírnou hromadou zákonů bez ladu a skladu nakupených“ (kn. III., hl. 34.); a nesmí se nikdo divit, že dokonce ti, kdož se zcela věnovali studiu posvátných kánonů, nezřídka nevěděli, zda existuje či neexistuje zákon o té nebo oné věci, anebo že byli na

⁵ Tamtéž, s. 75

⁶ Blíže HRDINA, Ignác Antonín. *Prameny ke studiu kanonického práva*, s. 75 -76

⁷ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*, s. 43

vahách, zda některý zákon dosud platí nebo v jakém smyslu mu má být rozuměno, třebaš šlo o věci, jež byly navýsost důležité a jež v praxi měly význam (...).“⁸ V předmluvě sice Pietro Gasparri vyzdvihl předchozí legislativní úsilí v naléhavých oblastech, když ve vztahu k trestnímu právu byla v roce 1880 vydána instrukce „O způsobu, jak mají církevní Kurie zjednodušeně postupovat v kázeňských a trestních záležitostech duchovenstva“.⁹ Kodifikační práce byly v roce 1904, schéma kodexu dokončeno v roce 1914 a k promulgaci došlo apoštolskou konstitucí Benedikta XV. z 27. 5. 1917 s účinností od 18. 5. 1918. Současně motem proprio *Cum iuris canonici codicem* byla zřízena komise pro výklad kodexových zákonů. Kodex pod názvem *Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (zkratka CIC, CIC/1917), obsahuje v 1. knize Všeobecné předpisy, ve 2. knize Osoby, 3. kniha se zabývá Věcmi a 4. kniha obsahuje Různá řízení. V 5. knize se nacházejí Trestné činy a tresty. Tato kniha je rozdělena do tří částí, které obsahují v první části trestné činy, v druhé části tresty obecně a v části třetí tresty za jednotlivé trestné činy. Trestní řízení je upraveno ve stati XIX. zmíněné 4. knihy.

Souběžně s CIC 1917 sílily snahy kodifikovat rovněž právo východních církví, což se stalo během pontifikátu Pia XII. v roce 1948 po více než třinácti letech legislativních prací. Nový kodex byl nazván *Codex Iuris Canonici Orientalis* (zkratka CICO). Svým obsahem však tento kodex „...prozradil silné latinizační tendence, pro východní křesťany obtížně přijatelné...“.¹⁰ Proto byla papežem Pavlem VI. zřízena Papežská komise pro revizi Východního kodexu kanonického práva, přičemž nový kodex s názvem *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* (dále CCEO) byl promulgován papežem Janem Pavlem II. v roce 1990 s účinností od 1. 10. 1991“. Kodex je zpracován v duchu subsidiarity; zavazuje všech stávajících 21 východních církví sui iuris, ale jen v zásadních disciplinárních záležitostech. Podrobnější právní úpravu svěřuje partikulárnímu zákonodárství jednotlivých svéprávných církví“.¹¹

Druhý vatikánský koncil reagoval na mohutné společenské změny první poloviny 20. století nejen svými celkem šestnácti dokumenty, ale rovněž započítáním legislativních prací na novém kodexu kanonického práva, neboť „...obecný koncil má dát směrnice,

⁸ HRDINA, Ignác Antonín. Prameny ke studiu kanonického práva., s. 86-87

⁹ Tamtéž, s. 88

¹⁰ HRDINA, Ignác Antonín. Kanonické právo, s. 50

¹¹ Tamtéž, s. 51

co se má v právu a církevní disciplíně změnit či opravit. Bude úkolem pokoncilních komisí a zvláště již existující Papežské komise pro revizi Kodexu kanonického práva, aby vymezejícím a dostatečným způsobem vyjádřily rozhodnutí koncilu.“ (Encyklika *Ecclesiam suam* papeže Pavla VI. – 1964, 2. část, čl. 46). Legislativní práce probíhaly dílčím způsobem již během koncilu a po jeho ukončení, ovšem komise pro revizi stávajícího kodexu započala svou činnost v roce 1963, legislativní práce byly ukončeny předložením tzv. schema novissimum (posledního schematu) Janu Pavlu II. Nový *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (dále jen CIC) nabyl účinnosti dne 27. 11. 1983.

1.2.Prameny platného kanonického práva trestního a sekulárního

Teorie práva rozděluje prameny práva na prameny kogniční, tedy takové, které nám mají zprostředkovat poznání konkrétního práva a prameny produkční v sociologickém pojetí, a to jednak materiální prameny objektivního práva, které řeší otázku původu práva konkrétní společnosti, a jednak prameny formální, které odpovídají na otázku, co je či není právem a kde toto právo hledat.¹²

Prameny **kanonického práva** lze definovat jako „...takové církevní autoritou uznané formy objektivního kanonického práva, v nichž jsou obsaženy kanonickoprávní normy. Mezi těmito formami lze jako základní prameny kanonického práva rozlišit normativní právní akty (tj. právní předpisy), právní obyčeje a normativní právní smlouvy. Kanonické právo ovšem obsahuje nejen právní normy, jejichž původcem je církevní autorita, ale transformuje do svého právního řádu i právo božské (*ius divinum*), ať přirozené nebo pozitivní; nicméně i světské zákonodárství nejednou obsahuje normy pramenící (alespoň z pohledu církve) v právu božském (např. ochrana života a zdraví, důstojnosti člověka atd.); někdy se na přirozené právo i odvolává...“¹³

V užším slova smyslu však nejsou pramenem kanonického práva dříve vydaná soudní rozhodnutí – precedenty (a tyto nejsou ani nikde publikovány), byť, obdobně jako v sekulárním právu (viz níže), mají zásadní význam pro rozhodování soudů nižších stupňů.¹⁴ Nejčastějším pramenem platného kanonického práva zůstávají církevní

¹² HRDINA, Ignác Antonín. Teorie kanonického práva/ Ignác Antonín Hrdina, Miloš Szabo. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum 2018, s. 87-88

¹³ Tamtéž, s. 88

¹⁴ Tamtéž s poukazem na kán. 19 – stanoveno ovšem s výjimkou věcí trestních

zákony a kanonickoprávní obyčeje (tyto ovšem nikoli v trestním právu). Mezi prameny kanonického práva trestního je třeba zařadit především CIC – kán. 1311-1399 v knize šesté, kán. 1457 v knize sedmé, upravující trestnou činnost soudců, soudních úředníků a pomocníků; (obdobně v CCEO z roku 1990 ust. 27. a 28. Titulu). Mezi dalšími prameny je třeba zmínit zejména některé, svým formálním charakterem odlišné právní akty, a to subjektivní legislativní akt papeže *motu proprio*, učiněný pouze z vlastního podnětu papeže (např. *Sacramentorum sanctitatis tutela* z 30. 4. 2001, *motu proprio* Jako milující matka Svatého otce Františka z roku 2016 či *Vos estis lux mundi* z roku 2019), dále List Kongregace pro nauku víry s instrukcí *Normae de gravioribus delictis* (2001, novelizován v r. 2010), obecný dekret téže kongregace z 19. 12. 2007 vymezující skutkovou podstatu trestného činu pokusu o svěcení ženy na kněze, apoštolskou konstituci Jana Pavla II. *Universi Dominici Gregis* (1996) zabývající se mj. způsobem volby papeže (zejména kapitola VI. - co je třeba zachovávat a čeho je třeba se vyvarovat při volbě papeže). Na partikulární úrovni je pramenem zákonodárná činnost diecézních biskupů a jiných partikulárních zákonodárců, kterou lze tresty uvedené v obecném zákoně rozšířit za určitých podmínek o další tresty, stanovit namísto neurčitého trestu v obecném zákoně trest zcela konkrétní a namísto fakultativního trestu trest obligatorní nebo vymezit další skutkové podstaty trestných činů.

Prameny **trestní práva světského** lze, obdobně jako v kanonickém právu, rozdělit na prameny v materiálním a prameny ve formálním smyslu; mezi prameny v materiálním smyslu řadí teorie trestního práva „samotné společenské okolnosti a příčiny vzniku právní regulace určité oblasti, tedy důvody, které zákonodárce vedly ke vzniku dané právní úpravy, přičemž jsou vyjádřeny v tzv. trestní politice státu. Trestní politika stanoví, které jednání dosahuje takové společenské škodlivosti, aby jej bylo třeba podřadit pod konkrétní skutkovou podstatu trestného činu.“¹⁵

Mezi formální prameny práva se řadí v teorii normativní právní akty a normativní smlouvy. V případě normativních právních aktů se jedná především o právní předpisy; mezi normativní právní smlouvy jako prameny trestního práva je třeba řadit hlavně mezinárodní smlouvy.

¹⁵ JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 45

Z hlediska právní síly jsou základním pramenem trestního práva ústavní zákony, tedy Ústava ČR a Listina základních práv a svobod. Následují vyhlášené mezinárodní smlouvy, ratifikované naším zákonodárným orgánem a především právní předpisy, bezprostředně obsahující normy trestního práva hmotného, tedy zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Normy trestního práva jsou obsaženy rovněž v dalších právních předpisech, a to např. v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) a v zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Ve vztahu k oběma zmíněným zákonům má trestní zákoník podpůrný charakter. Pramenem trestního práva jsou rovněž amnestijní rozhodnutí prezidenta republiky, rozhodnutí Ústavního soudu normativního charakteru a trestněprávní předpisy Evropské unie.

Obdobně jako v kanonickém právu, má ve světském trestním právu svůj význam trestní judikatura. Není pramenem práva ve formálním smyslu, nelze ji však opomenout. Tato potřeba vychází z nutnosti dosažení jistého stupně právní jistoty při rozhodování obecných soudů, potřeby předvídatelnosti práva. Ostatně tam, kde je výklad konkrétního ustanovení zákona nejasný, komentář k tomuto ustanovení obvykle mlčí. Teorie trestního práva z hlediska pramenů práva ve formálním smyslu poukazuje na význam judikatury Ústavního soudu, kdy Ústavní soud vystupuje jako tzv. negativní zákonodárce ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) Ústavy, kdy může rušit zákony nebo jejich jednotlivá ustanovení pro jejich rozpor s ústavním pořádkem nebo zákonem.¹⁶ Část současné nauky přiznává precedenční význam rovněž nálezům Ústavního soudu, kdy sama judikatura Ústavního soudu shledává závazným vždy jeho výrok a nosné důvody rozhodnutí. Judikatura obecných soudů, i když by se i jednalo o vyšší soudy v rámci soudní hierarchie, nemá ze zákona obecnou platnost, tedy pokud se nejedná o závaznost instanční, kdy soud nižšího stupně je povinen při rozhodování respektovat závazný právní názor soudu vyššího (nejčastěji v rámci rozhodování o řádných či mimořádných opravných prostředcích). Současně však jistě platí, že soudy by měly posuzovat stejné či obdobné případy shodně, jinak se vytrácí právní jistota a spravedlnost soudního rozhodování, a to i přesto, že každý soudní případ je jiný. V současnosti platí, že rozhodnutí obecného soudu, které je v přímém rozporu s již

¹⁶ Tamtéž, s. 52

zaužívaným zveřejněným judikátem, je třeba velmi pečlivě zdůvodnit. Literatura pak podrobně rozebírá další důvody, pro které je možno se odchýlit od oficiální judikatury.¹⁷

1.3.Vymezení základních pojmů trestního kanonického práva a práva světského

V této kapitole bych se rád velmi stručně zabýval základními zásadami trestní práva kanonického a trestního práva světského a dále některými významnými pojmy v oblasti trestní odpovědnosti.

1.3.1.Základní zásady trestního práva sekulárního a kanonického, působnost trestních zákonů

Základní zásady trestního práva lze charakterizovat jako „určité právní principy, vůdčí právní ideje, na kterých je založeno trestní právo hmotné, tj. na kterých je založena právní úprava podmínek trestní odpovědnosti a následků s jejich porušením spojených.“¹⁸

Trestní zákoník vyjadřuje některé zásady explicitně přímo v trestním zákoníku, a to v části první, Hlavě I, nazvané Působnost trestních zákonů, a dále v Hlavě II s názvem Trestní odpovědnost.

Základní zásadou **trestního práva hmotného** je *zásada zákonnosti a subsidiarity trestní represe*. Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit (12 odst. 1 TZ). Zásady *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, tedy žádný trestný čin bez zákona, žádný trest bez zákona, mají rovněž svůj ústavněprávní podklad (čl. 39, čl. 40 LPS). Z nich pak vyplývají čtyři základní zákazy, tedy *zákaz obyčejového práva, zákaz analogie, zákaz retroaktivity a zákaz neurčitosti*. **Kanonické trestní právo** je rovněž vedeno zásadou *nullum crimen sine lege*, v této souvislosti je však namístě zmínit ust. kán. 1319 a kán. 1399, které představují výjimku z této zásady.

Zákaz obyčejového práva v **sekulárním trestním právu** představuje zákaz užití obyčejje jako pramene trestního práva, neboť trestní právo je právem zákonným a

¹⁷ BOBEK, Michal, KÜHN, Zdeněk a kol.: Judikatura a právní argumentace. 2. vydání, Praha: Auditorium 2013, s. 120-127

¹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní právo hmotné, s. 26

trestnost může být stanovena toliko psaným zákonem. Uvedená zásada se uplatňuje rovněž v **kanonickém trestním právu**.

Zásada zákazu analogie stanoví, že nelze užít analogie (hmotného práva) v neprospěch pachatele (*nullum crimen, nulla poena sine lege stricta*), ve prospěch pachatele je však přípustná. To platí v obou právních systémech, kánon 19 CIC připouští analogii zákona (*analogia legis*), analogii práva (*analogia iuris*), analogii právního pojetí a praxe římské kurie a společného a ustáleného názoru odborníků. Tento kánon však užití analogie zapovídá v trestních věcech.

Zásada zákazu retroaktivity je upravena v § 1 **trestního zákoníku** (a též v čl. 40 odst. 6 LPS) a podle této zásady je čin trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán. Retroaktivitou se rozumí zpětná působnost zákona či jiného právního předpisu a právní teorie rozlišuje retroaktivitu pravou a nepravou. V trestním právu platí zákaz retroaktivity přísnějšího trestního zákona a trestnost činu se tedy posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán, podle pozdějšího zákona se pak posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější. Obdobně jako v sekulárním právu je v kán. 9 CIC stanovena *zásada zákazu retroaktivity*, tedy, že zákony jsou účinné do budoucnosti, nikoli do minulosti, kromě případu, kdy výslovně upravují věci minulé. Speciální ustanovení výjimky ze zákazu retroaktivity (tedy retroaktivity ve prospěch obžalovaného) je ust. kán. 1313 - § 1, který uvádí, že jestliže byl zákon změněn po spáchání zločinu, použije se zákona, jestliže je pro viníka příznivější. Podle § 2, jestliže pozdější zákon zrušil zákon nebo alespoň trest, tento trest zaniká. Teorie kanonického práva rozlišuje *retroaktivitu pravou* (viz výše) a tzv. *retroaktivitu nepravou*, podle které se vznik kanonického vztahu posuzuje podle normy platné v době jeho vzniku, ale jeho obsah je modifikován novou právní normou.¹⁹ Právní teorie současně upozorňuje, že zákaz zpětné působnosti podle kán. 9 CIC se netýká norem práva božského (*ius divinum*) a norem autentického výkladu podaného formou zákona, jestliže pouze deklaruje slova zákona nevzbuzující pochybnost, jak uvádí § 2 v kán. 16.²⁰ V trestním právu procesním sekulárním platí opačná zásada, podle níž se procesní úkony zásadně provádí podle aktuálního

¹⁹ Tamtéž, s. 92 - 93

²⁰ Tamtéž

procesního předpisu – v našem případě trestního řádu účinného v době probíhajícího trestního řízení, a nikoli v době spáchání trestného činu.

Trestněprávní řešení podle **trestního zákona** je „*ultima ratio*“, tedy řešením nejzazším, a lze jej uplatnit jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu (§ 12 odst. 2 TZ). Obdobně v **kanonickém trestním právu** platí zásada *ultima ratio*, která jasně vyplývá z kánonu 1341.

Další ze zásad je *zásada humanismu*, a zahrnuje v širším smyslu jak ochranu společnosti, jejích humanitních hodnot a potenciálních obětí před trestnými činy, tak úžeji zaměření na problematiku resocializace pachatelů a na výkon trestů a ochranných opatření. Jejím projevem bylo v sekulárním právu zrušení trestu smrti a jeho nahrazení doživotním trestem odnětí svobody v roce 1990.²¹ Užití této zásady je zřejmé z jednotlivých ustanovení obou právních systémů.

České **trestní právo** je rovněž vedeno *zásadou odpovědnosti za zavinění* (*nullum crimen sine culpa*), odpovědnost podle českého trestního práva je tak odpovědností subjektivní, kdy zavinění lze shledat ve formě úmyslu či nedbalosti. Obdobně **kanonické trestní právo** je postaveno na principu zavinění vyjádřeného v kán. 1321.

1.3.2. Působnost trestních zákonů

Působností zákona se rozumí okruh společenských vztahů, v nichž se zákon uplatňuje. V té souvislosti mají význam doba a místo spáchání trestného činu a osoba pachatele, popř. okruh zájmů, proti nimž trestný čin míří a podle toho se rozeznává *působnost časová, místní, osobní* a někdy i *věcná* (předmětná).²² Od časové působnosti je třeba odlišit pojem *platnosti a účinnosti zákona*, neboť platnost zákona nastává dnem, kdy se zákon stal součástí právního řádu, tedy kdy byl předepsaným způsobem vyhlášen (např. ve Sbírce zákonů ČR), účinnost zákona započíná dnem, od kterého má být podle konkrétního zákona postupováno.

Trestní právo kanonické oproti právu trestnímu právu světskému nemá v příslušné kapitole CIC speciální ustanovení o působnosti kanonicko-právních norem.

²¹ Blíže ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. Trestní zákon. Komentář. 5. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 3

²² Tamtéž, s. 91-92

U **norem kanonického práva** se rozlišuje jejich *působnost časová* (temporální), *územní* (teritoriální) a *osobní* (personální).

Časová působnost kanonicko-právních norem vyjadřuje od kdy do kdy se ustanovení právní normy budou používat. Podle kán. 8 CIC všeobecné zákony (a ostatní normativní akty) nabývají účinnosti až po uplynutí tří měsíců ode dne, kterým je datována částka úředního věstníku Acta Apostolicae Sedis (dále AAS), ledaže by sám zákon nestanovil výslovně jiný termín účinnosti, ať kratší či delší tří měsíců nebo by s ohledem na svou povahu nabývaly účinnosti ihned. Místní - partikulární zákony se vyhláší způsobem, který určil zákonodárce, a nabývají účinnosti po uplynutí jednoho měsíce ode dne vyhlášení, pokud sám zákon nestanoví jiný den.

Pouze kanonické právo zná institut pozastavení účinnosti všeobecného zákona formou tzv. *remonstrace*, která sice není v CIC upravena, ale obecně je její existence přijímána. Jak uvádí Antonín Hrdina, tohoto institutu může užít diecézní biskup, pokud má za to, že by užití obecného zákona v jeho diecézi způsobilo těžkosti a zákon by se jevil jako nepřijatelný či škodlivý, přičemž do rozhodnutí Apoštolského stolce o remonstrační žádosti zákon v této diecézi nenabývá účinnosti.²³

Časovou působnost v sekulárním trestním právu upravuje ust. § 2 TZ, které stanoví, že trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější. Jestliže se zákon změní během páchaní činu, užije se zákona, který je účinný při dokončení jednání, kterým je čin spáchán. Při pozdějších změnách zákona, který je účinný při dokončení jednání, jímž je čin spáchán, se užije zákona nejmírnějšího. Čin je spáchán v době, kdy pachatel nebo účastník konal nebo v případě opomenutí byl povinen konat. Není rozhodující, kdy následek nastane nebo kdy měl nastat. Podle § 3 lze pachateli lze uložit vždy pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje. O ochranném opatření se rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje.

Územní působnost vyjadřuje, na jakém území právní norma působí. Je úzce spjata s působností osobní. **Kanonické právo** v CIC upravuje tuto působnost v kán. 12, podle kterého *všeobecné zákony* zavazují všude a všechny, pro něž jsou stanoveny, bez ohledu

²³ Srov. HRDINA, Ignác Antonín. Kanonické právo, s. 92

na jejich trvalý, přechodný či momentální pobyt. Zvláštní ustanovení v § 2 téhož kánonu stanoví exempci pro ty, kteří se zdržují na území, na kterém obecné zákony nejsou účinné. *Partikulárními zákony* se zabývá ust. § 3, podle kterého zákony stanovenými pro určité území jsou vázáni ti, pro něž byly určeny a kteří tam mají trvalé nebo přechodné bydliště a zároveň se tam právě zdržují, při respektování obsahu následujícího kán. 13. *Zákony partikulární osobní* zavazují své adresáty všude bez ohledu na jejich trvalý, přechodný či momentální pobyt.

Územní - místní působnost v trestním právu sekulárním vymezuje okruh případů, které se posuzují podle trestního zákona s ohledem na místo, kde byl trestný čin spáchán. Platí zde *zásada teritoriality*, vyjádřená v § 4 TZ, kdy se podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu, který byl spáchán na jejím území. Trestní zákoník pak podrobně upravuje podmínky, za kterých se trestný čin považuje za spáchaný na území České republiky. Za určitých podmínek je možné uplatnit trestní právo i proti pachatelům trestných činů spáchaných v cizině, zejména pokud se tito pachatelé fakticky dostanou do moci českých orgánů. Zásada teritoriality je uplatňována dále prostřednictvím *zásad registrace* (§ 5 TZ), *personality* (§ 6 TZ), *ochrany a univerzality* (§ 7 TZ) a podle tzv. *subsidiární zásady univerzality* (§ 8 TZ).

Osobní působnost kanonických norem se zabývá tím, jaké subjekty právní norma zavazuje. Oproti sekulárnímu právu se rozlišuje původ norem, neboť normy práva božského oproti normám práva ryze církevního zavazují všechny lidi bez ohledu na jejich příslušnost k církvi a to se týká i těch kanonických zákonů, které normy práva božského obsahují nebo konkretizují. Kánon 11 CIC stanoví, že zákony ryze církevní zavazují osoby pokřtěné v katolické církvi (latinského obřadu – viz kán.1) nebo do ní přijaté, které mají dostatečné užívání rozumu a které – pokud právo výslovně nestanoví jinak – dovršily sedmý rok svého věku. CIC stanoví rovněž neúčinnost kanonickoprávních norem v individuálních případech, které nemá obdobu v sekulárním zákonodárství, a jedná se o poskytnutí dispenzu (výjimky), privilegia (výsady), při právní a skutkové pochybnosti, při neznalosti a omylu či nepozornosti jako „přechodné neznalosti“.

Kanonická tradice pak připouští užití *epikie*, tedy „aplikaci zákona v mimořádných situacích, při kterých se nebere zřetel na slova zákona, nýbrž na předpokládaný úmysl zákonodárce a dochází se k závěru, že v daném případě by sám zákonodárce nemohl a

nechtěl zavazovat člověka k přesnému dodržení předpisů.²⁴ Podle teorie je přípustná podle kanonické tradice zejména v případě odpadnutí účelu zákona, kolize norem a v případě nemožnosti (absolutní či morální).²⁵

Se zásadami univerzality a ochrany ve světském trestním právu (viz výše) souvisí tzv. *věcná (předmětná) působnost* trestních zákonů. Zde jsou zahrnuty výjimky z působnosti trestního zákoníku, které jsou odůvodněny osobním postavením pachatele a tehdy jsou osoby vyňaté z působnosti trestního zákoníku zcela nebo zčásti beztrestné. Právní teorie rozlišuje exempci hmotněprávní – tzv. indemnitu od exempce procesní – nestíhatelnosti. Typickými osobami, u kterých se v **sekulárním právu** hovoří v souvislosti s indemnitou, jsou poslanci Poslanecké sněmovny při hlasování ve sněmovně, prezident republiky aj.

Kanonické právo vyjádřilo hmotněprávní exempci jediné osoby, a to papeže v ust. kán. 1404 CIC – „papeže nemůže nikdo soudit.“

1.3.3. Podmínky trestní odpovědnosti – subjekt, subjektivní stránka, objekt, objektivní stránka

Kánony CIC upravují v Knize VI nazvané Církevní tresty v podrobnostech *podmínky trestní odpovědnosti*.

Podle kán. 1321 bude trestán a dopustil se tedy trestného činu ten, kdo se dopustil vnějšího porušení zákona nebo příkazu, které je těžce přičitatelné z důvodu zlého úmyslu nebo nedbalosti. Základem trestní odpovědnosti je tedy, obdobně jako v sekulárním trestním právu, protiprávnost činu, ovšem při porušení takového zákona, který je opatřen trestní sankcí. Skutková podstata trestného činu je charakterizována čtyřmi obligatorními znaky, a to *subjektem, subjektivní stránkou, objektem a objektivní stránkou*.

Subjekt trestného činu je vymezen jako fyzická osoba, a to negativně, kdy za nezpůsobilého k zločinu se považuje ten, kdo je trvale zbaven užívání rozumu, i když se jevil jako zdravý v době, kdy porušil zákon nebo příkaz. Toto ustanovení tedy již upravuje otázku tzv. nepřičetnosti, která je ovšem zmiňována v různých souvislostech i

²⁴ GORECKI, Edward. *Obecné normy Kodexu kanonického práva Jana Pavla II., Část. I.*, Olomouc: 1993, s. 71

²⁵ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*, s. 99

v jiných kánonech. Některé trestné činy předpokládají, obdobně jako v sekulárním trestním právu, zvláštní postavení pachatele a tehdy se hovoří o speciálním subjektu.

Subjektivní stránka trestného činu zahrnuje zavinění, kanonické trestní právo je vybudováno na odpovědnosti za zavinění, a to ve formě *úmyslu* či *nedbalosti*.

Úmysl musí být podle kán. 1321 „zlým úmyslem“, CIC nerozlišuje úmysl přímý a nepřímý jako sekulární trestní právo.

Nedbalostí se rozumí v kanonickém právu opomenutí povinné péče - § 2 v návaznosti na § 1 kán. 1321 CIC a kanonické právo zná nedbalost vědomou (§ 1 odst. 3 kán. 1326 CIC) i nedbalost nevědomou, která je zásadně polehčující okolností a za určitých okolností může být i okolností vylučující protiprávnost, ledaže by šlo o nevědomost hrubou či chtěnou. Trestněprávní odpovědnost za nedbalostní jednání musí být však v trestněprávní normě výslovně předpokládána; zákon vytváří „presumpci úmyslu“²⁶, která nijak neznamena průlom do principu presumpce neviny.

Objektem trestného činu je zájem chráněný trestněprávní normou a v kanonickém právu je obecným objektem obecné dobro (*bonum commune*) či dobro církve (*bonum Ecclesiae*), druhovým objektem trestných činů je v kanonickém právu určitý věcně vymezený okruh právem chráněných zájmů a je základním klasifikačním kritériem trestných činů ve zvláštní části kanonického hmotného práva trestního²⁷. Konkrétní zájem chráněný právem je individuálním objektem trestného činu, je vždy vyjádřen skutkovou podstatou konkrétního trestného činu.

Objektivní stránka trestného činu vyjadřuje konkrétní jednání pachatele ve vztahu k následku trestného činu a kanonické trestní právo v ust. kán. 1321 upravuje vnější protiprávní jednání spočívající v jednání komisivním (zakázané jednání) či jednání omisivním (nečinnostním). Právní teorie²⁸ současně zdůrazňuje předpoklad onoho navenek projeveného protiprávního jednání pro založení trestní odpovědnosti oproti odpovědnosti za deliktní jednání v případě deliktu proti víře podle kán. 1364, § 1 CIC. Delikty se dělí podle způsobeného následku na tzv. ohrožovací a dále tzv. poruchové. Mezi jednáním pachatele a následkem musí být dána příčinná souvislost (*nexus causalis*).

²⁶ HRDINA, Ignác Antonín. Kanonické právo, s. 264

²⁷ Tamtéž

²⁸ Tamtéž, s. 265

Trestným činem je podle § 13 **trestního zákoníku** protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. V § 111 je dále uvedeno, že trestným činem se dále rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava, pokus a účastenství k trestnému činu, tedy organizátorství, návod a pomoc. Trestné činy se dělí na *přečiny*, což jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let, a *zločiny* – všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny, z čehož vyplývá, že zločiny jsou pouze ty úmyslné trestné činy, jejichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody převyšuje pět let; v rámci zločinů jsou vymezeny ještě zvlášť závažné zločiny, jimiž jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let

Termínem znaky uvedené v zákoně se rozumí *formální znaky trestného činu*. Jde zejména o typové znaky, tj. znaky skutkové podstaty trestného činu, které však nevyčerpávají všechny znaky trestného činu, např. věk a přičetnost pachatele, jež nepatří pod pojem skutkové podstaty trestného činu. Mezi pojmové znaky trestného činu se zahrnují znaky skutkové podstaty trestného činu, tedy protiprávnost, objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka, dále dosažení stanoveného věku (zde dovršení věku 15ti let - § 25 TZ) a přičetnost pachatele. Jestliže má být jednání pachatele kvalifikováno jako trestný čin, musí být všechny tyto znaky dány.

Jak již bylo řečeno, je trestně-postižitelné jednání založeno na koncepci odpovědnosti za zavinění, a to buď ve formě úmyslu či ve formě nedbalosti. Ust. § 15 TZ pak podrobně rozlišuje dva typy úmyslu, a to úmysl přímý a nepřímý, v ust. § 16 TZ nedbalost vědomou a nevědomou.

1.3.4. Vývojová stádia trestné činnosti

Jak kanonické, tak sekulární trestní právo se, v různém rozsahu, zabývají vývojovými stádii trestné činnosti.

Teorie trestního práva rozlišuje přípravu, pokus trestného činu a dokonaný trestný čin, přičemž tato vývojová stádia trestné činnosti jsou trestná. Trestným není pojetí

myšlenky trestný čin spáchat (*cogitationem poenam nemo patitur*), trestným obvykle nebývá ani samotné projevení myšlenky trestný čin spáchat, pokud nejsou současně naplněny zákonné znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu.

U *dokonaného* trestného činu jsou naplněny všechny zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu, u *přípravy a pokusu* není naplněn následek jako součást objektivní stránky trestného činu. Z hlediska míry škodlivosti je jistě na prvním místě dokonáný trestný čin, avšak v některých případech jsou příprava a pokus jednáním natolik společensky škodlivým, že se stávají dokonáným trestným činem a tehdy se hovoří o tzv. předčasně dokonaném trestném činu. Takovým trestným činem je v **kanonickém trestním právu** často uváděný trestný čin *solicitace* (*sollicitatio* – naléhavá žádost), upravený v kánonu 1387 CIC, podle kterého kněz, který při udílení nebo při příležitosti nebo pod záminkou svátosti smíření svádí kajícího ke hříchu proti šestému přikázání Desatera, bude potrestán podle závažnosti zločinu suspenzí, zákazy, zbaveními a v závažnějších případech propuštěn z duchovenského stavu. V **sekulárním trestním právu** lze uvést např. trestný čin přijetí úplatku podle § 331 odst. 1 TZ, podle kterého kdo sám, nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráním věcí obecného zájmu si pro sebe nebo jiného *dá slíbit* úplatek, bude potrestán trestem odnětí svobody nebo zákazem činnosti.

Kanonické trestní právo v CIC řeší problematiku trestnosti *pokusy* trestného činu v kán. 1328, kde podle § 1 tohoto ustanovení kdo něco vykonal nebo opomenul s úmyslem dopustit se zločinu, ale bez vlastní vůle zločin nedokonal, podléhá trestu za *dokonáný* zločin *pouze* tehdy, jestliže tak stanoví zákon nebo příkaz. Podle § 2 jestliže jednání nebo opomenutí vede svou povahou ke spáchání zločinu, může být pachatel potrestán trestním pokáním nebo trestním opatřením, jestliže dobrovolně sám od sebe *neupustil* od započatého páčání zločinu. Jestliže však vzniklo pohoršení nebo jiná velká škoda nebo nebezpečí, může být pachatel, ačkoliv dobrovolně *upustil od dokonání* zločinu, postižen spravedlivým trestem, avšak lehčím, než je stanoven za dokonáný trestný čin. Specifickým je ust. kán. 1330, podle kterého zločin, který spočívá v prohlášení nebo jiném projevu vůle nebo nauky nebo vědění, se nepovažuje za *dokonáný*, jestliže se nikdo o tomto prohlášení nedověděl.

Trestní zákoník v ust. § 111 rozumí trestným činem jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.

Příprava a pokus jsou trestním zákoníkem upraveny podrobně v ust. § 20-21. Jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu (§ 14 odst. 3), zejména v jeho organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, sročení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu, je *přípravou* jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k *pokus* ani *dokonání zvlášť závažného zločinu*. Tak např. je vždy trestné přípravné jednání k trestnému činu loupeže podle § 173 TZ, neboť ust. § 173 odst. 5 TZ trestnost přípravy výslovně stanoví a trestní sazby u tohoto trestného činu jak v základní, tak i kvalifikovaných skutkových podstatách, naplňují vždy podmínky zvlášť závažného zločinu podle § 14 odst. 3 TZ, tedy, že se jedná o úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Oproti tomu příprava trestného činu kuplířství podle § 189 TZ není trestná, i když pachatel, který naplní znaky této skutkové podstaty v § 189 odst. 3 i odst. 4, hrozí trest za zvlášť závažný trestný čin. Oproti právní úpravě CIC (viz shora pozn. ke kán. 1328), je v sekulárním trestním právu příprava trestná podle trestní sazby stanovené na *dokonáný zvlášť závažný zločin*, k němuž směřovala, jestliže trestní zákon nestanoví něco jiného. Trestní odpovědnost za přípravu k zvlášť závažnému zločinu zaniká za podrobně stanovených podmínek trestního zákoníku.,

Jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, je *pokusem trestného činu*, jestliže k dokonání trestného činu nedošlo. Pokus trestného činu je rovněž oproti **Kodexu kanonického práva** trestný podle trestní sazby stanovené na *dokonáný trestný čin*, podmínka trestnosti ohledně spáchání zvlášť závažného zločinu jako v případě přípravy se zde neuplatní. Trestní zákoník podrobně upravuje podmínky zániku trestnosti za pokus trestného činu.

1.3.5. Trestná součinnost

Teorie trestního práva rozlišuje v rámci trestní součinnosti účastenství v užším smyslu a účastenství v širším smyslu. Účastenstvím v užším smyslu se rozumí

organizátorství, návod a pomoc, účastenstvím v širším smyslu je navíc spolupachatelství.²⁹

Kodex kanonického práva upravuje trestnou součinnost, tedy součinnost více osob při páčání trestné činnosti, konkrétně účastenství v širším smyslu, a to v kán. 1329. Osoby, které *společně páchají zločin ve společném záměru*, a v zákoně nebo příkaze není tato součinnost výslovně uvedena, jsou postihovány týmiž tresty, účinnými až po odsuzujícím rozhodnutí, které jsou stanoveny pro *hlavního pachatele*, nebo jinými, stejně těžkými nebo lehčími. Trestem postihujícím bez rozhodnutí představeného, připojeným k zločinu, jsou postihováni *spolupachatelé*, kteří nejsou jmenováni v zákoně nebo příkaze, jestliže bez jejich činnosti by nebyl zločin spáchán a trest je takové povahy, že také je může postihnout; v ostatních případech mohou být stíženi tresty účinnými až po odsuzujícím rozhodnutí.

Trestní zákoník se zabývá detailně trestnou součinností v ust. § 22-24. Pachatelem trestného činu je především ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepřičetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně (jedná se o tzv. nepřímé pachatelství). Spolupachatelství nastává, byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, a tehdy odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama. Trestní zákoník se zabývá rovněž účastenstvím v užším smyslu, přičemž účastníkem na dokonáném trestném činu nebo jeho pokusu je organizátor, návodce a pomocník trestného činu (podrobně viz ust. § 24 odst. 1 – 5 TZ).

1.3.6. Okolnosti vylučující protiprávnost činu

Teorie práva³⁰ vnímá pod tímto pojmem některé okolnosti, které způsobují, že čin, který se svými rysy podobá protiprávnímu činu, není škodlivý pro společnost a není tedy ani protiprávním činem. Někdy bývají označeny jako negativní znaky skutkové podstaty, tzv. kontraty. Jednáním za okolností vylučujících protiprávnost nejsou však naplněny ani znaky skutkové podstaty trestného činu.

²⁹ Více srov. např. Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I., § 1-139. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck 2009, s. 279

³⁰ Viz kupř. OSINA, Petr: Teorie práva, Praha: Leges, 2013, str. 113

České **sekulární trestní právo**, konkrétně trestní zákoník v platném znění, upravuje jako okolnost vylučující protiprávnost krajní nouzi, nutnou obranu, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně, které jsou upraveny v hlavě III, v § 28-32, avšak zvláštní část trestního zákoníku obsahuje i další okolnosti vylučující protiprávnost, např. tzv. Beckův komentář k platnému trestnímu zákoníku³¹ řadí k okolnostem vylučujícím protiprávnost beztrestnost agenta podle § 363 či beztrestnost pachatele podle § 363 odst. 2 TZ. Užití analogie ve prospěch pachatele při rozšíření okolností vylučujících protiprávnosti je přípustné. Vybočení z mezí jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost se nazývá excesem, za který pachatel nese již trestní odpovědnost.

Ustanovením § 28 odst. 1 TZ je *krajní nouze* charakterizována jako čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem. Podle odst. 2 nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet. Krajní nouze je nejjobecnější okolností vylučující protiprávnost a všechny další jsou vůči ní v poměru speciality.

Nutná obrana je upravena v následujícím § 29, a jde o čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, tento čin není trestným činem. Podle § 29 odst. 2 nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Svolení poškozeného jako další okolnost vylučující protiprávnost činu se týká situace, kdy dotčená osoba jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny. Toto svolení musí být dáno předem nebo současně s jednáním osoby páchající čin jinak trestný, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně; je-li takové svolení dáno až po spáchání činu, je pachatel beztrestný, mohl-li důvodně předpokládat, že svolující osoba by tento souhlas jinak udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům. S výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za takovéto svolení považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení (§ 30 odst. 1-3 TZ).

³¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. : Trestní zákoník I., s. 315

Ust. § 31 pak upravuje další z okolností vylučujících protiprávnost, a to *přípustné riziko*. Podle odst. 1 tohoto ustanovení trestný čin nespáchá, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak. Nejde však o přípustné riziko, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jím byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům.

Poslední z okolností vylučujících protiprávnost je *oprávněné použití zbraně*, které je upraveno v ust. § 32 TZ. Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem.

Teorie **kanonického práva**³² řadí mezi okolnosti vylučující protiprávnost, nazývané též kvazidelikty, nedostatek předepsaného věku, nevědomost o protiprávnosti vlastního jednání, nepozornost, omyl, jednání pod vlivem fyzického násilí či vlivem náhody, jednání v krajní nouzi či závažné nesnáze, jednání v zákonné obraně a jednání ve stavu nezaviněné momentální nepřičetnosti. Okolnosti vylučující protiprávnost jsou upraveny ve stati III (Osoby podléhající trestům) od kánonu 1323.

Nedostatek předepsaného věku vyplývá z ust. kánonu 1323, podle kterého žádnému trestu nepodléhá ten, kdo v době, kdy porušil zákon nebo příkaz, ještě nedovršil šestnáctý rok svého věku (1°). Žádnému trestu rovněž nepodléhá ten, kdo *bez vlastní viny nevěděl, že porušuje* zákon nebo příkaz; na roveň nevědomosti se klade nepozornost a omyl (2°). Podle dalšího odstavce uvedeného kánonu nepodléhá žádnému trestu ani ten, kdo jednal *pod vlivem fyzického násilí nebo náhody*, kterou nemohl předvídat, nebo jestliže ji předvídal, nemohl ji zamezit (3°). Rovněž žádnému trestu nepodléhá ten, kdo *porušil zákon nebo příkaz donucen vážným strachem*, i když pouze relativně vážným, nebo *z nutnosti nebo závažné nesnáze*, pokud však skutek nebyl vnitřně špatný, nebo nesměřoval ku škodě duše (4°), *z důvodu zákonné obrany* sebe

³² HRDINA, Ignác Antonín. Kanonické právo, s. 265

nebo jiného proti nespravedlivě útočícímu, při zachování náležité přiměřenosti (5°); rovněž nelze potrestat toho, kdo *neměl užívání rozumu*, při zachování kán. 1324, § 1 odst. 1 a § 1325 (6°), a též toho, kdo se bez své vlastní viny domníval, že jedná z některé z okolností odstavce 4 a 5. Z výše uvedeného je patrné, že okolnosti vylučující protiprávnost v sekulárním a kanonickém právu jsou obdobné (krajní nouze v 4°, nutná obrana v 5°), kanonické právo ovšem vnímá některé instituty jako okolnosti vylučující protiprávnost, v sekulárním právu jsou však tyto řazeny mezi samotné pojmové znaky trestného činu – nedostatek věku, jednání ve stavu nepřičetnosti).

1.3.7. Promlčení trestného činu a zánik trestnosti

Sekulární zákonodárství tak rozlišuje zánik trestní odpovědnosti účinnou lítostí a v důsledku promlčení trestní odpovědnosti.

Trestní zákoník se věnuje podrobně promlčení a zániku trestnosti.

Účinná lítost je upravena v § 33 tr. zák., kde jsou taxativně vyjmenovány trestné činy, u kterých trestní odpovědnost zaniká, a stanoví také podrobnosti zániku trestnosti.

Promlčení trestní odpovědnosti nastává a trestní odpovědnost za trestný čin zaniká uplynutím promlčecí doby, jež činí podle § 34 TZ dvacet, patnáct, deset, pět a tři léta, odstupňovaně podle míry škodlivosti a délky trestní sazby.

Trestní zákoník rozlišuje *přerušeni* a *stavení* promlčecí doby.

Ustanovení § 34 odst. 3 taxativně stanoví, jaký časový úsek se do promlčecí doby se nezapočítává (tzv. *stavení* promlčení), tedy kupř. doba, po kterou nebylo možno pachatele postavit před soud pro zákonnou překážku či doba, po kterou bylo trestní stíhání přerušeno.

Promlčecí doba se podle § 34 tr. zák. přerušuje (tedy tzv. *přerušeni* promlčení) v tam rovněž taxativně stanovených případech, např. zahájením trestního stíhání pro trestný čin, o jehož promlčení jde, jakož i po něm následujícím vzetím do vazby, vydáním příkazu k zatčení, nebo spáchal-li pachatel v promlčecí době trestný čin nový, na který trestní zákon stanoví trest stejný nebo přísnější. Přerušeni promlčecí doby počíná promlčecí doba nová.

Některá trestná činnost je z promlčení vyloučena a tyto výjimky stanoví trestní zákoník v § 35.

Zánik trestu v sekulárním trestním zákoníku v důsledku promlčení trestu je upraveno v oddílu 9, a to v § 94-95 TZ. Uložený trest nelze vykonat po uplynutí promlčecí doby, která činí třicet, dvacet, deset, pět a tři roky, odstupňovaně podle délky trestní sazby a společenské škodlivosti konkrétní trestné činnosti. Trestní zákoník upravuje případy, kdy se do promlčecí doby *nezapočítává* určitý specifický úsek trestního řízení, kupř. doba, po kterou nebylo možno trest vykonat proto, že se odsouzený zdržoval v cizině, vykonával ochranné léčení ústavní nebo zabezpečovací detenci nebo byl na něm vykonáván jiný trest odnětí svobody. I tato promlčecí doba se *přerušuje* za podmínek podrobně uvedených v trestním zákoníku, přičemž přerušením promlčecí doby počíná nová promlčecí doba. Z promlčení výkonu trestu jsou vyloučeny trestné činy uvedené v § 35, tedy ty, které jsou vyloučeny z promlčení trestní odpovědnosti.

Kanonické trestní právo ve statí VI upravuje pod názvem Zánik trestů jak promlčení trestní odpovědnosti (kán. 1362-1363), tak samotný zánik trestu (kán. 1354-1356).

K *promlčení trestní odpovědnosti* dochází tehdy, jestliže marně, tedy bez podání obžaloby, uplynula promlčecí lhůta, která běží podle kán. 1362, § 2 CIC, ode dne, kdy byl zločin spáchán, nebo jestliže jde o zločin trvající nebo pokračující, ode dne, kdy přestal. CIC rozlišuje v zásadě trojí promlčecí dobu, obecnou tříletou, pokud se nejedná: 1° o zločiny vyhrazené Kongregaci pro nauku víry; 2° o žalobu pro zločiny, které jsou upraveny v kán. 1394, 1395, 1398 a tyto se promlčují po pěti letech; tříletá promlčecí doba se netýká rovněž podle 3° zločinů, které nejsou trestné obecným právem, jestliže místní zákon stanovil jinou promlčecí dobu. Desetiletá, event. dvacetiletá promlčecí doba je stanovena pro trestné činy vyhrazené Kongregaci pro nauku víry, což výslovně CIC nestanoví, avšak Kongregace promlčecí lhůty stanoví jiným předpisem (uvádí se např. vyhrazené trestné činy v motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* a na něj navazující normy Kongregace pro nauku víry³³).

Zánik trestu nastává jednak v důsledku jeho prominutí k tomu příslušnou církevní autoritou, jednak v důsledku jeho promlčení.

Kánon 1355 stanoví, za jakých okolností a kdo může trest stanovený zákonem, který byl uložen nebo úředně prohlášen, pokud není vyhrazen Apoštolskému stolci,

³³ Jedná se o delikty proti hlavním skutečnostem života církve nebo sexuální zneužívání mladistvých duchovními, získání, držení a šíření pornografie dětí mladších 14ti let duchovním k nemravným účelům.

prominout, tedy např. ordinář, kterého ustanovil soud k uložení nebo úřednímu prohlášení trestu, nebo který trest rozhodnutím uložil nebo úředně prohlásil buď sám, nebo prostřednictvím jiného, či ordinář místa, na němž se pachatel zdržuje, avšak po projednání s ordinářem podle odst. 1, pokud tomu nebrání mimořádné okolnosti. Ordinář může trest nastupující bez rozhodnutí představeného dosud úředně neprohlášený, stanovený zákonem, pokud není vyhrazen Apoštolskému stolci, *prominout* svým podřízeným a těm, kteří se zdržují na jeho území nebo tam spáchali zločin; také jej může *prominout* kterýkoliv biskup, avšak pouze při udílení svátosti smíření. CIC upravuje podrobně v kán. 1357-1361 další podmínky prominutí jednotlivých trestů; k prominutí dochází především pro odpadnutí příčiny potrestání, např. pachatel škodu odčinil, přijal jemu uložené pokání nebo se napravil.

2. Trestání v kanonickém trestním právu a sekulárním trestním právu, srovnání jednotlivých kánonů

2.1. Trestní zákon a trestní příkaz

Ve stati II. **Kodexu kanonického práva** nazvané Trestní zákon a trestní příkaz se v kánonu 1313 řeší užití zákona ve vztahu ke chvíli spáchání zločinu a podle tohoto ustanovení, jestliže byl zákon změněn po spáchání zločinu, použije se zákona, který pro viníka příznivější, jestliže pozdější zákon zrušil zákon nebo alespoň trest, tento trest ihned zaniká. Je-li užit termín trestní zákon v CIC (právě kánon 1315 a další), jsou na mysli „takové právní předpisy, které dispozice práva božského nebo církevního opatřují přiměřenými sankcemi, přičemž trestní zákon buď stanoví trest sám (sankce určité, ať relativně či výjimečně i absolutně), nebo výměru trestu přenechá rozumnému uvážení soudce (sankce neurčité). Trestní zákon je tedy zákon opatřený trestněprávní sankcí.“³⁴

Trestní zákony však může vydávat rovněž partikulární zákonodárce. Pokud hovoří kánon 1319 o trestním příkazu, míní se tím příkaz opatřený trestní sankcí a jako individuální právní akt směřuje ke stanovení povinnosti konkrétního subjektu či subjektů s určitou sankcí. Má tedy správní charakter a jeho základem je, jak vyplývá z kánonu 49, příkaz, jako rozhodnutí, kterým se přímo a zákonně ukládá osobě nebo určitým osobám něco učinit nebo opomenout, především k vynucení dodržení zákona.

Pojem trestního příkazu je třeba důsledně odlišovat od termínu trestní příkaz užívaného **sekulárním trestním právem** (§ 314e a násl. tr. ř.), kdy se jedná o meritorní rozhodnutí trestního soudu na úrovni vydaného rozsudku.

2.2. Druhy trestů v CIC a sekulárním trestním zákoníku

2.2.1. Druhy trestů v kodexu kanonického práva

Kodex se zabývá církevními tresty v Knize VI., právě pod názvem Církevní tresty, přičemž v části 1 je věnována pozornost obecným normám trestního postihu zločinů. Zde Kodex hned v úvodu zdůrazňuje, že církev má vrozené a vlastní právo trestat věřící, kteří spáchali zločin (kán. 1311).

³⁴ HRDINA, Ignác Antonín. Kanonické právo, s. 260

Teorie kanonického práva rozlišuje druhy trestů podle různých kritérií. Prof. Hrdina uvádí rozdělení církevních trestů *podle formy účinnosti* na tresty ukládané po provedeném trestním řízení (jsou pravidlem) a tresty samočinné, které nastupují samým spácháním trestného činu; *podle určitosti sankce* na tresty se sankcí určitou (relativně či absolutně), která je vymezena u konkrétní skutkové podstaty a sankcí neurčitou, vycházející z úvahy rozhodujícího orgánu; *podle doby trvání* na tresty dočasné uložené na dobu určitou či neurčitou a tresty trvalé; *podle možnosti či nutnosti trest uložit* se zde rozlišují tresty fakultativní či obligatorní; velmi významné je členění trestů podle účelu, ke kterému směřují a z tohoto pohledu rozlišuje tresty nápravné a pořádkové.³⁵

CIC v kánonu 1312, § 1 rozlišuje tresty v církvi na tresty *nápravné*, čili cenzury a tresty *pořádkové*. Dále uvádí, že zákon může stanovit jiné pořádkové tresty, které odnímají křesťanovi některé duchovní nebo hmotné hodnoty a jsou v souladu s nadpřirozeným cílem církve. CIC uvádí, že kromě toho se používá trestních opatření a trestního pokání, a to trestních opatření hlavně k předcházení zločinům, trestního pokání k náhradě nebo zostření trestů.

CIC se dále podrobně zabývá *druhy trestů* ve stati IV. (Tresty a trestání). V Hlavě 1 tresty nápravnými, v Hlavě 2 *tresty pořádkovými*. V Hlavě 3 jsou upravena *trestní opatření a trestní pokání*.

Exkomunikace

Je prvním z nápravných trestů. Podle kánonu 1331 se *exkomunikovanému* zakazuje jakákoli účast formou služby při mši a všech ostatních bohoslužbách a dále udělovat svátosti a svátostiny a přijímat svátosti, zastávat kterýkoli církevní úřad, službu, úkon nebo konat úkony z moci řízení a v případě, že exkomunikace byla uložena nebo zjištěna, je viníkovi nutno zabránit, aby jednal proti předcházejícímu ustanovení § 1 odst. 1, anebo je nutno upustit od liturgického úkonu, nebrání-li tomu závažný důvod; postižený koná neplatně úkony z moci řízení, které mu nejsou dovoleny podle § 1 odst. 3; exkomunikovaný nesmí užívat dříve získaných privilegií; viník nemůže platně získat hodnost, úřad nebo úkol v církvi; viník nenabývá platně užitky z hodnosti úřadu nebo kteréhokoli úkolu penze, které má v církvi.

³⁵ Tamtéž, s. 268-270

Interdikt

Potrestaný *interdiktem* jako dalším z nápravných trestů je podle kánonu 1332 vázán zákazy, o nichž se píše v kánonu 1331 v § 1 odst. 1 a 2; jestliže interdikt byl uložen nebo prohlášen, je nutno zachovat ustanovení kánonu 1331 § 2 odst. 1.

Suspenze

V kánonu 1333 je zakotvena *suspenze*, která může postihnout pouze duchovní a zakazuje konat buď všechny, nebo některé úkony moci ze svátosti svěcení; konat buď všechny, nebo některé úkony z moci řízení; výkon všech nebo některých práv nebo úkolů spojených s úřadem. Zákon nebo příkaz může stanovit, že po odsuzujícím nebo úředně zjišťujícím rozsudku nemůže suspendovaný platně konat úkony řízení. Zákaz se však nikdy netýká úřadu nebo moci k řízení, které nepodléhají moci představeného, který stanovil trest; práva na bydlení, která má potrestaný z důvodu úřadu; práva spravovat majetek, který případně patří k úřadu suspendovaného, jestliže trest nastal bez rozhodnutí představeného. Suspenze zakazuje přijímat užitky, stipendium, důchod a jiné tohoto druhu a zahrnuje povinnost nahradit, co bylo přijato nezákonně, i když bez zlého úmyslu.

V kánonu 1334 se podává, že rozsah suspenze v mezích stanovených předcházejícím kánonem určí buď zákon sám nebo příkaz nebo rozsudek nebo rozhodnutí, kterým se trest ukládá. Zákon, ne však příkaz, může stanovit suspenzi zastupující bez rozhodnutí představeného, bez uvedení rozsahu nebo omezení; takový trest má všechny účinky uvedené v kánonu 1333 § 1. Jestliže nápravný trest zakazuje udělovat svátosti nebo svátostiny nebo konat úkony z moci řízení, zákaz se pozastavuje kdykoli je to nutné pro pomoc věřícím, kteří jsou v nebezpečí smrti; jestliže nápravný trest nastupující bez rozhodnutí představeného, není úředně zjištěn, zákaz se kromě toho pozastavuje v případě, že věřící žádá svátost nebo svátostinu nebo úkon řízení; toto je dovoleno žádat z jakéhokoliv spravedlivého důvodu.

Hlava 2 upravuje *tresty pořádkové*. Tyto tresty mohou postihnout viníka buď natrvalo nebo na dobu určitou nebo neurčitou, spočívající v zákazu či příkazu pobývat na určitém místě nebo území; ve zbavení moci, úřadu, úkolu, práva, privilegia, zmocnění, výhody, titulu, vyznamenání, i pouze čestného; v zákazu vykonávat, co je uvedeno v odst. 2 to nebo zákaz toho na určitém místě nebo mimo určité místo; tyto zákazy nemají nikdy za následek neplatnost; trestní přeložení na jiný úřad; propuštění

z duchovenského stavu. Povahu trestů nastupujících bez rozhodnutí představeného mohou mít pouze ty pořádkové tresty, které jsou uvedeny v § 1 odst. 3.

Kánon 1337 stanoví, že zákazem pobývat na určitém místě nebo území může být potrestán jak duchovní, tak řeholník; příkazem pobývat na určitém místě nebo území jednak světský duchovní, jednak v mezích stanov i řeholník. K uložení příkazu pobývat na určitém místě nebo území je třeba souhlas ordináře toho místa, pokud se nejedná o dům, určený i pro duchovní z jiných diecézí konající pokání nebo pro jejich nápravu.

V kánonu 1338 je uvedeno, že zbavení a zákazy uvedené v kánonu 1336 § 1 odst. 2 a 3, se nikdy netýkají moci, úřadů, úkolů, práv, privilegií, zmocnění, výhod, titulů a vyznamenání, která nepodléhají představenému, který trest uložil. Je možné pouze zakázat, buď zcela, nebo částečně výkon moci ze svátosti svěcení, nelze však zbavit moci z této svátosti; rovněž nelze zbavit akademických hodností. O zákazech, které jsou uvedeny v kánonu 1336 § 1 odst. 3, je nutno zachovat ustanovení o nápravných trestech v kánonu 1335. V hlavě 3 jsou uvedena trestní opatření a trestní pokání, kdy v kánonu 1339 se podává, že ordinář může osobně nebo prostřednictvím jiného napomenout toho, kdo je ve velmi blízké příležitosti ke zločinu, nebo toho, kdo je po provedeném šetření vážně podezřelý ze spáchání zločinu. Udělit důtku způsobem přiměřeným zvláštním okolnostem osoby a skutku může tomu, z jehož chování vzniká pohoršení nebo závažné porušení pořádku. O napomenutí nebo důtce musí být známo alespoň z nějaké listiny, která se uchová v tajném archivu kurie. V kánonu 1340 je uvedeno, že trestní pokání, které se může udělit pro vnější obor, obsahuje povinnost vykonat nějaký úkon víry nebo zbožnosti nebo křesťanské lásky. Za tajný zločin se nikdy neukládá veřejné pokání. Ordinář může podle svého moudrého uvážení přidat trestní pokání k trestnímu opatření ve formě napomenutí nebo důtky.

2.2.2.Druhy trestů v trestním zákoníku

Trestní sankce jsou v trestním zákoníku upraveny v Hlavě V pod stejným názvem a rozumí se jimi tresty a ochranná opatření. V Díle 1 upravuje druhy trestních sankcí, v Díle 2 tresty a díle 3 ochranná opatření. Jednotlivé díly jsou rozděleny do jednotlivých oddílů, kde jsou trestní sankce podrobně rozpracovány.

Trestní zákoník stanoví v § 52 tyto *druhy trestů*: odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,

ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti, a vyhoštění. Trestem odnětí svobody se rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak, nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody či podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest.

Trestní zákoník se zakotvuje možnost ukládání více trestů samostatně i vedle sebe. Samostatně se věnuje *výjimečnému trestu odnětí svobody*, který, jak již z názvu vyplývá, je ukládán za zvlášť závažné zločiny, u nichž to zákon výslovně dovoluje, a to jednak jako trest odnětí svobody nad dvacet do třiceti let, jednak jako trest odnětí svobody na doživotí. Trestní zákon stanoví v § 54 odst. 3 více kumulativních podmínek pro uložení trestu na doživotí, a je možno jej uložit pro tam uvedené konkrétní trestné činy, a to za podmínek spáchání činu mimořádné závažnosti vzhledem ke zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo ke zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo ke zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a současně uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti, nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet do třiceti let.

Trestní zákoník se pak v § 55 – 91 věnuje podrobně ukládání a výkonu jednotlivých trestů.

U *trestu odnětí svobody* (§ 55 – 59), který je možno v zásadě uložit nejvýše na dvacet let, blíže reguluje podmínky, za kterých je jej možno stanovit jako trest nepodmíněný. To se týká především trestných činů s horní hranicí trestní sazby převyšující pět let, kdy by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život, v případě trestného činu zanedbání povinné výživy jen za podmínky, že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit jiným trestem. V tomto posledním případě reagovala právní úprava na celkem bezvýchodnou situaci, do níž se dostávaly zejména matky samoživitelky s vyživovanými dětmi, jejichž dlužník – otec dětí, vykonával sice nepodmíněný trest odnětí svobody, ale takto trest plnil toliko funkci represivní a reparace zůstala v nedohlednu.

Naproti tomu *trest domácího vězení* (§ 60 – 61) ukládá odsouzenému povinnost zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části, a to po soudem určenou denní a noční dobu s přihlédnutím k celkovým aktivitám pachatele, a to spolu s uložení přiměřených

omezení či povinností směřujících k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Při neplnění podmínek domácího vězení jej lze přeměnit v trest odnětí svobody.

Dalším trestem jsou *obecně prospěšné práce* (§ 62 – 65). Trest obecně prospěšných prací spočívá v povinnosti odsouzeného provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům, které zákon příkladem jmenuje, a to ve výměře od 50 do 300 hodin. Při výkonu tohoto trestu je odsouzený časově limitován jedním rokem a za stanovených podmínek je možno tento trest rovněž přeměnit v trest odnětí svobody nebo v trest peněžitý.

Trest *propadnutí majetku* (§ 66) je trestem velmi citelným, soud jej ukládá, odsuzuje-li pachatele k výjimečnému trestu anebo odsuzuje-li jej za zvlášť závažný zločin, jímž pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch; bez těchto podmínek smí být uložen jen tehdy, kdy trestní zákon uložení tohoto trestu za spáchaný zločin dovoluje. Propadnutí majetku postihuje celý majetek odsouzeného nebo tu jeho část, kterou soud určí; propadnutí se však nevztahuje na prostředky nebo věci, jichž je, slovy zákona, nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat. Výrokem o propadnutí majetku zaniká společné jmění manželů a propadlý majetek připadá státu.

Peněžitý trest (§ 67 – § 69) může soud uložit, jestliže pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Ukládá se v denních sazbách a činí nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb, přičemž trestní zákon stanoví, že denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč. Počet denních sazeb soud určí s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Výši jedné denní sazby peněžitého trestu stanoví soud se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele. Přitom vychází zpravidla z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít průměrně za jeden den. Ukládá-li soud peněžitý trest, stanoví pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl vykonán, náhradní trest odnětí svobody, a to až na čtyři léta. Jestliže pachatel ve stanovené lhůtě nevykoná peněžitý trest, může jej soud přeměnit v trest domácího vězení, v trest obecně prospěšných prací, a v krajním případě v nepodmíněný trest odnětí svobody.

Trestní zákoník zná i *trest propadnutí věci* (§ 70), který je povinen uložit, jestliže jde o věc, kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj. Soud může

uložit trest propadnutí věci, které bylo užito k spáchání trestného činu nebo která byla k spáchání trestného činu určena, nebo kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyt za věc uvedenou výše, pokud její hodnota není ve vztahu k hodnotě nabyté věci zanedbatelná. Trest propadnutí věci může soud ovšem uložit, jen jde-li o věc náležející pachateli, postihuje i plody a užitky takové věci, které náležejí pachateli. Rovněž i zde připadá propadlá věc státu.

Významný a frekventovaný je *trest zákazu činnosti* (§ 73). Lze jej uložit na jeden rok až deset let, dopustil-li se pachatel trestného činu v souvislosti s touto činností a spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje výkon určitého zaměstnání, povolání nebo funkce nebo takové činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení, nebo jejíž výkon upravuje jiný právní předpis.

Již méně bývá ukládán podle § 75 *trest zákazu pobytu* na jeden rok až deset let za úmyslný trestný čin, vyžaduje-li to se zřetelem na dosavadní způsob života pachatele a místo spáchání činu ochrana veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku; trest zákazu pobytu se nesmí vztahovat na místo nebo obvod, v němž má pachatel trvalý pobyt. Trest zákazu pobytu spočívá v tom, že se odsouzený nesmí po dobu výkonu tohoto trestu zdržovat na určitém místě nebo v určitém obvodu; k přechodnému pobytu na takovém místě nebo v takovém obvodu v nutné osobní záležitosti je třeba povolení.

Významu oproti tomu nabývá ukládání *trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce* § 76 – 77), a to až na deset let, dopustil-li se pachatel úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou takové akce.

Spíše vzácným je ukládání *trestu ztráty čestných titulů nebo vyznamenání* (§ 78), který lze uložit, odsuzuje-li soud pachatele za úmyslný trestný čin spáchaný ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta. Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání spočívá v tom, že odsouzený ztrácí vyznamenání, čestná uznání a jiné čestné tituly udělené podle vnitrostátních právních předpisů.

Trest *ztráty vojenské hodnosti* (§ 79) může soud uložit, odsuzuje-li pachatele za úmyslný trestný čin spáchaný ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta, přičemž jej lze uložit též vedle jiného trestu, jestliže to vzhledem k povaze spáchaného trestného činu vyžaduje kázeň a pořádek v

ozbrojených silách. Tento trest spočívá v tom, že se odsouzenému snižuje hodnota v ozbrojených silách na hodnota vojína.

Konečně je třeba zmínit často ukládaný *trest vyhoštění* (§ 80) z území České republiky. Týká se pachatelů, kteří nejsou občany České republiky, přičemž se ukládá, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem; s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, možností nápravy a poměrům pachatele a ke stupni ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu může soud uložit trest vyhoštění ve výměře od jednoho roku do deseti let, anebo na dobu neurčitou. Trestní zákoník však striktně stanoví, za kterých okolností tento citelný trest nelze uložit. Kupř. se jedná o případy, kdy se nepodařilo zjistit státní příslušnost pachatele, kdy byl pachateli udělen azyl, když má pachatel na území České republiky povolen trvalý pobyt, má zde pracovní a sociální zázemí a uložení trestu vyhoštění by bylo v rozporu se zájmem na spojování rodin, nebo hrozí nebezpečí, že pachatel bude ve státě, do kterého by měl být vyhoštěn, pronásledován pro svoji rasu, příslušnost k etnické skupině, národnosti, příslušnost k určité sociální skupině, politické nebo náboženské smýšlení, nebo jestliže by vyhoštění vystavilo pachatele mučení či jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení anebo trestu.

3. Účel trestu v kanonickém trestním právu a sekulárním trestním právu, obecné zásady pro ukládání trestů, rozdělení trestných činů

3.1. Účel trestu v kanonickém a sekulárním trestním právu a obecné zásady pro ukládání trestů

V předchozí kapitole jsem se velmi stručně zabýval druhy trestů v obou systémech trestního práva. Jak kanonické trestní právo, tak trestní právo světské, podrobně vysvětluje, co je smyslem trestání a přibližuje základní zásady pro ukládání trestů.

Jak již bylo na jiném místě této práce uvedeno, má církev podle **Kodexu kanonického práva** vrozené a vlastní právo trestat věřící, tedy členy církve, kteří se dopustili trestného činu. Smyslem trestání podle Kodexu je především „ochrana církve a jejích členů před nezákonným jednáním jejích vlastních členů, představených i podřízených“.³⁶ Funkce ochranná tedy výrazně přesahuje funkci represivní, a obdobně jako v případě světského trestního práva, i v kanonickém trestním právu platí již výše zmíněná zásada *ultima ratio*, tedy užití trestního postihu jako krajního opatření k nápravě delikventa či obnovení církevního pořádku.³⁷ Uvedená zásada jasně vyplývá z kánonu 1341, podle kterého se ordinář postará o provedení soudního nebo správního řízení za účelem uložení nebo úředního prohlášení trestu pouze tehdy, když poznal, že ani bratrským napomenutím ani důtkou ani jinou cestou pastorační péče nelze dostatečně napravit pohoršení, obnovit spravedlnost a napravit viníka. Kodex obsahuje ve stati V nazvané Ukládání trestů více moderačních ustanovení, umožňujících zmírnění trestu, jeho odklad či upuštění od uložení trestu, a tato ustanovení se týkají jak trestů pořádkových, tak trestů nápravných.

Tak např. kánon 1343 uvádí, že jestliže zákon nebo příkaz dává soudci možnost uložit nebo neuložit trest, může soudce podle svého svědomí a moudrého uvážení také trest *zmírnit* nebo místo něj uložit *trestní pokání*. Ustanovení kán. 1344 zakotvuje, že i když zákon používá příkazovacích slov, může soudce podle svého svědomí a moudrého uvážení *odložit uložení trestu* na vhodnější dobu, jestliže z urychleného potrestání

³⁶ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj. Církevní právo, s. 316

³⁷ Srov. HRDINA, Ignác Antonín. Kanonické právo, s. 260

pachatele se předvídá vznik většího zla; *upustit od uložení trestu* nebo uložit *mírnější trest* nebo *trestní pokání*, jestliže se viník napravil a napravil i pohoršení nebo jestliže byl dostatečně potrestán světským představeným nebo se předvídá, že jím bude potrestán; *odložit* výkon pořádkového trestu, jestliže viník poprvé spáchal zločin po chvályhodném životě a není naléhavě nutno napravit pohoršení, a to s podmínkou, že dopustí-li se viník znovu zločinu v době stanovené soudcem, bude mu trest uložen za oba zločiny, pokud se mezitím nepromlčela trestní žaloba dřívějšího zločinu. Podle kánonu 1345, jestliže pachatel měl pouze neúplné užívání rozumu nebo spáchal zločin ze strachu nebo nutnosti nebo návalu vášně nebo v opilosti nebo jiném podobném rozrušení mysli, může soudce *upustit od potrestání*, jestliže má za to, že je možno se jinak postarat o jeho nápravu. Podle kánonu 1346, jestliže viník spáchal více zločinů a součet trestů účinných až po odsuzujícím rozhodnutí se jeví příliš veliký, ponechává se rozumnému uvážení soudce, aby v přiměřených mezích zmínil tresty. Podle kánonu 1347 nápravný trest může být platně uložen až tehdy, jestliže před tím byl viník alespoň jednou napomenut, aby upustil od své zatvrzelosti a byla mu poskytnuta vhodná lhůta k nápravě. Jako velmi citlivé ustanovení s významným sociálním dopadem lze jistě označit kánon 1350, podle kterého je u trestů ukládaných duchovním vždy třeba dbát, aby neztratili prostředky nutné k slušné obživě, pokud se nejedná o propuštění z duchovenského stavu. O propuštění z duchovenského stavu, který se pro trest octl v opravdové nouzi, se ordinář postará co možno nejvhodnějším způsobem. Kánon 1352 stanoví, že jestliže trest zakazuje přijmout svátosti nebo svátostiny, zákaz se pozastavuje po dobu, kdy je viník v nebezpečí smrti. Povinnost podrobit se trestu nastupujícímu bez rozhodnutí představeného, jestliže trest není úředně prohlášen ani není v místě, kde se viník zdržuje obecně známý, se pozastavuje zcela nebo z části v té míře, na kolik jej viník nemůže zachovat bez nebezpečí závažného pohoršení nebo ztráty dobré pověsti. Z uvedených příkladů je zřejmé, že Kodex dává prostor pro rozumné uvážení rozhodujícího orgánu při ukládání trestů.

Trestní zákoník se věnuje ukládání trestů z pochopitelných důvodů širěji. V hlavě V nazvané Trestní sankce, v dílu 1, stanoví jednak druhy trestních sankcí, jednak obecná pravidla pro ukládání trestních sankcí, přičemž v následujícím dílu 2 nazvaném Tresty se trestní zákoník podrobně zabývá stanovením druhu a výměry trestu, ukládáním trestu pachatelé se zmenšenou příčetností, polehčujícími a přitěžujícími okolnostmi a souběhem trestných činů.

Je však především namístě opět zdůraznit ustanovení o subsidiaritě trestní represe vyjádřené v § 12 odst. 2 trestního zákoníku, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Trestní zákoník vymezuje kritéria pro stanovení druhu a výměry trestu v ust. § 39; zde pracuje např. s pojmy povaha a závažnost spáchaného trestného činu, osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry pachatele, jeho dosavadní způsob života a možnost jeho nápravy, chování pachatele po činu apod. Vymezuje okolnosti polehčující a přitěžující a pravidla pro ukládání trestů při souběhu trestných činů a při pokračování v trestné činnosti.

Díl 2 obsahuje rovněž významná *moderační ustanovení*; tak v ust. § 44 zakotvuje *možnost upuštění od uložení souhrnného trestu*, má-li soud za to, že trest uložený dřívějším rozsudkem je dostatečný. Ustanovení § 46 podrobně upravuje podmínky, za kterých lze *upustit od potrestání* pachatele. Předpokladem tohoto postupu je spáchání přečinu, tedy trestného činu nižší společenské škodlivosti³⁸, lítost pachatele a účinná snaha pachatele po nápravě a dále reálný předpoklad, že již pouhé projednání věci postačí k nápravě pachatele i k ochraně společnosti před ním. Privilegiem je při posouzení možnosti upuštění od potrestání nadán tzv. spolupracující obviněný³⁹, který jak v řízení přípravném, tak v řízení před soudem přispěl k objasnění určitých označených zvláště závažných zločinů. Možnost upustit od potrestání je dána za zákonem stanovených podmínek u pachatele pokusu či přípravy trestného činu nebo pachatele, jemuž je při upuštění od potrestání současně ukládáno ochranné léčení nebo zabezpečovací detence. *Upustit od potrestání lze i podmíněně*, a to tehdy, když soud stanoví zkušební dobu a nad pachatelem zároveň vysloví dohled. Soud může takovému pachateli uložit po dobu trvání zkušební doby stanovit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život, a pachateli zpravidla též soud uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.⁴⁰

³⁸ Srovnej v podrobnostech § 14 tr. zákoníku

³⁹ Viz ust. § 178a) tr. řádu

⁴⁰ Po novele trestního zákona zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, lze registrovat snahu zákonodárce nastavit podmínky trestání pachatelů tak, aby byly zvýrazněny právě funkce trestu ochranná,

Z výše uvedeného velmi stručného nástinu právní úpravy dané problematiky vyplývá, že oba trestní systémy se snaží o to, aby potrestání pachatele bylo tím nejzazším řešením.

3.2. Trestné činy a jejich rozdělení v CIC

CIC rozlišuje následující skupiny trestných činů:

- Trestné činy proti náboženství a jednotě církve
- Trestné činy proti církevním představeným
- Trestné činy proti církevním úřadům
- Trestné činy proti dobré pověsti a proti veřejným listinám
- Trestné činy proti zvláštním povinnostem
- Trestné činy proti lidskému životu, zdraví a svobodě

3.3. Srovnání jednotlivých skutkových podstat a možné souvislosti kanonického a sekulárního práva

V části 2 CIC nazvané Tresty za jednotlivé zločiny jsou uvedené jednotlivé skutkové podstaty trestných činů. Mnohá jednání lze postihnout jak podle příslušných ustanovení trestního zákoníku, tak podle trestních ustanovení Kodexu kanonického práva.

Je tomu tak již v případě první skupiny trestných činů, a to *Zločinů proti náboženství a jednotě církve* (Stat' I). Podle kánonu 1367 ten, kdo pohodí eucharistické způsoby nebo kdo je odnese nebo si ponechá k svatokrádežnému účelu, upadá do exkomunikace nastupující bez rozhodnutí představeného, vyhrazené Apoštolskému stolci; duchovnímu může být mimo to uložen další trest včetně propuštění z duchovenského stavu. Zde lze předpokládat, že takové jednání by mohlo naplnit současně znaky skutkové podstaty trestného činu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b) či c) TZ, pokud by se do místa, kde je eucharistický způsob uchováván, dostal pachatel vloupáním nebo bezprostředně po činu se pokusil si uchovat věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí; odnesení či ponechání „ke svatokrádežnému účelu“ nijak nemění posouzení jednání pachatele jako krádeže, pokud by si přisvojil cizí věc tím, že by se jí zmocnil. Možné by bylo rovněž posouzení jeho jednání podle kvalifikované skutkové podstaty ⁴¹, pokud by se tohoto jednání pachatel dopustil a byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen

výchovná a preventivní, než funkce represivní. Přeplněnost věznic a značná recidiva pachatelů tomuto postupu jen přisvědčují.

⁴¹ Viz § 205 odst. 1 písm. b), c), odst. 2, odst. 4 písm. a), b) tr. zákoníku

nebo potrestán, případně by se takového jednání dopustil jako člen organizované skupiny, či za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek. Byť ust. kán. 1367 bezprostředně násilné jednání nepředvídá, samotné vytržení misky s proměněnými hostiemi či hostie z rukou podávajícího duchovního, který by se tomuto jednání pachatele aktivně bránil, by mohlo naplnit zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu loupeže⁴². V případě, že by v takovém případě podávající kněz při násilném odejmutí kupř. zavravoral a upadl na zem, pak při způsobení těžké újmy na zdraví či smrti duchovního bude pachatel stíhán pro naplnění kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu s reálným ohrožením trestní sazbou až do osmnácti let.⁴³

Křivopřísežné jednání popsané a sankcionované v kánonu 1368 (jednání toho, kdo se dopustí křivé přísahy před církevním představeným svým tvrzením nebo příslibem, bude potrestáno spravedlivým trestem), by mohlo za jistých skutkových okolností, kdy by ke křivé přísaze dotyčný připojil další nepravdivé okolnosti, mohlo vést současně k posouzení jednání jako trestného činu křivého obvinění, pokud by takovým činem způsobil značnou škodu, škodu velkého rozsahu, učinil by tak v úmyslu jiného vážně poškodit v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, případně tímto jednáním zakrýt nebo zlehčit svůj vlastní trestný čin, nebo by tento čin spáchal na jiném, který by vůči němu plnil svou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona.⁴⁴

V další části, a to Stati II nazvané *Zločiny proti církevním představeným a svobodě církve*, je v kánonu 1369 postižen ten, kdo na veřejném představení nebo shromáždění nebo zveřejněným písemným projevem nebo jinak za použití hromadných sdělovacích prostředků pronáší rouhání nebo těžce poruší dobré mravy nebo uráží náboženství nebo církev nebo vzbuzuje vůči nim nenávist nebo pohrdání. V takovémto jednání by jistě bylo možno shledat současně znaky skutkových podstat trestných činů podněcování

⁴² § 173 odst. 1 TZ – srov. „, kdo proti jinému užije násilí... v úmyslu zmocnit se cizí věci...“

⁴³ § 173 odst. 2 písm. b), odst. 4 trestního zákoníku. Zde je možno poukázat na nikoli výjimečné případy, kdy se poškozený snažil věc udržet v rukou, ale po překonání odporu upadl a zranil se, u starých lidí s častým následkem v podobě zlomenin klíčku, proražení kosti lební atd., nemluvě o možné psychické újmě v podobě posttraumatické stresové poruchy, která bývá za určitých okolností klasifikována jako těžká újma na zdraví podle § 122 odst. 2 písm. i) trestního zákoníku

⁴⁴ Viz § 345 odst. 1, event. odst. 2, odst. 3 písm. a), c), d), odst. 4 tr. zákoníku

k trestnému činu⁴⁵, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob⁴⁶, či podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a osob⁴⁷, znaky trestného činu výtržnictví⁴⁸ či pomluvy.⁴⁹

Kánon 1370 se zabývá trestním postihem toho, kdo fyzicky napadne papeže, biskupa, dále rovněž dalšího duchovního či řeholní osobu na potupu církve nebo církevní moci nebo služby. Zde připadá v úvahu posouzení jednání pachatele podle celé škály násilných trestných činů světského práva, v trestním zákoníku uvedených v Hlavě I (Trestné činy proti životu a zdraví), dílu prvním či dílu druhém, pokud by ovšem napadení nebylo provedeno se zjištěným úmyslem, kdy by přicházelo v úvahu posouzení jednání útočníka podle Hlavy II (Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství) či podle Hlavy X (trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných), dílu šestém, kdy fyzické napadení papeže, biskupa i dalších duchovních osob současně může podle okolností naplnit znaky skutkové podstaty trestných činů zabití⁵⁰, usmrcení z nedbalosti⁵¹, ublížení na zdraví⁵², ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti či ublížení na zdraví z nedbalosti⁵³, výtržnictví⁵⁴, v případě spáchání s majetkovým podtextem trestný čin loupeže.⁵⁵ Vždy bude záviset na konkrétních okolnostech případu a především na místě spáchání trestného činu a určení působnosti toho kterého trestního zákonodárství.

Za určitých okolností podle kánonu 1374 ten, kdo se stane členem sdružení, které brojí proti církvi či kdo takové sdružení podporuje nebo řídí, může být současně postižitelný podle trestního zákonodárství sekulárního, a to podle charakteru činnosti, která je proti církvi vyvíjena. Rovněž podle kánonu 1375, kdo omezuje svobodu služby

⁴⁵ Srov. ust. § 364 tr. zákoníku

⁴⁶ Ust. § 355 odst. 1 event. odst. 2 tr. zákoníku

⁴⁷ Srov. ust. § 356 odst. 1-3 tr. zákoníku

⁴⁸ § 358 odst. 1 event. odst. 2 tr. zákoníku

⁴⁹ Ust. § 184 odst. 1 i 2 tr. zákoníku

⁵⁰ § 141 odst. 1 tr. zákoníku

⁵¹ § 143 odst. 1 tr. zákoníku; podle odst. 4 tr. zákoníku v případě usmrcení nejméně dvou duchovních osob

⁵² § 146 tr. zákoníku v jeho základní i kvalifikované skutkové podstatě

⁵³ Ust. § 146a) – 148 tr. zákoníku

⁵⁴ § 358 odst. 1 i 2 tr. zákoníku

⁵⁵ § 173 tr. zákoníku v jeho základní i kvalifikované skutkové podstatě

nebo volby nebo církevní moci nebo zákonné užívání duchovního nebo jiného církevního majetku nebo zavražďuje voliče nebo voleného nebo toho, kdo vykonává církevní moc nebo službu, tehdy lze jistě za určitých okolností dospět k závěru, že vedle tohoto ustanovení může viník současně porušit ustanovení sekulárního zákonodárství o právu volit, trestního zákonodárství v případě trestného činu omezování osobní svobody, omezování svobody vyznání, event. vydírání. Podobně je tomu v kánonu 1376; kdo znesvěťí movitou nebo nemovitou posvátnou věc, bude potrestán spravedlivým trestem, a kdo převede církevní majetek bez předepsaného povolení, rovněž bude potrestán spravedlivým trestem podle kánonu 1377 - porušení tohoto ustanovení může mít odezvu kupř. v možném naplnění skutkových podstat trestných činů podvodu, poškozování cizích práv, poškození cizí věci či porušování povinnosti při správě cizího majetku.

Porušením zájmů chráněných trestnými činy ve Stati III. nazvané *Uchvácení církevních úřadů a zločiny spojené s jejich výkonem* může být současně v sekulárním zákonodárství postižen podle trestného činu poškozování cizích práv, zejména v jeho kvalifikované skutkové podstatě v případě způsobení značné újmy na právech či újmy na právech velkého rozsahu, nebo získáním pro sebe či jiného značného prospěchu či prospěchu velkého rozsahu,⁵⁶ krádeže či zpronevěry.⁵⁷ Týchž trestných činů se týká ustanovení kánonu 1385, postihující toho, kdo se nezákonně obohacuje z mešního stipendia. Tento pachatel může být současně stíhán pro některý ze sekulárních majetkových deliktů, kupř. pro trestný čin krádeže či zpronevěry.

Velmi významný je kánon 1388, podle kterého zpovědník, který přímo porušil svátostné tajemství, upadá do exkomunikace nastupující bez rozhodnutí představeného, vyhrazené Apoštolskému stolci; kdo pouze nepřímou, bude potrestán podle závažnosti zločinu. Církev zde absolutně chrání zpovědní tajemství, ovšem sekulární (zde české) zákonodárství svátostnost zpovědního tajemství nerespektuje. Tato skutečnost, ovšem v jiném smyslu slova, je významná v souvislosti se sekulárním trestným činem neoznámení, resp. nepřekažení trestného činu.

⁵⁶ § 181 odst. 1 písm. b), odst. 2, písm. a) – b), odst. 3, písm. a) – b) tr. zákoníku – zpovědník, který neoprávněně vyslechne svátostné vyznání hříšců, v rámci kterého získá informace, jichž následně zneužije ve svůj majetkový prospěch a způsobí tak majetkovou škodu či jinou újmu na právech

⁵⁷ § 205 tr. zákoníku, § 206 tr. zákoníku

Rovněž naplnění znaků skutkové podstaty podle § 1389 CIC může být souběžně postíženo podle ustanovení trestního zákoníku vždy podle účinku, který zneužitím církevní moci nebo služby nastal, či nastat mohl.

Rovněž v případě spáchání trestného činu popsaného ve Stati IV *Nepravdivé udání a padělání listin* by mohl být souběžně stíhán pro trestný čin poškozování cizích práv či pomluvy, event. padělání a pozměňování veřejné listiny.⁵⁸

Stat' VI je navána *Zločiny proti lidskému životu a zdraví*. Zde více než kde jinde přichází v úvahu v případě spáchání vraždy, únosu za použití násilí či podvodu, zadržování člověka, jeho zmrzačení či těžkého zranění (kán. 1397) souběžné potrestání podle trestního zákoníku, a to podle ustanovení o trestných činech vraždy, zabití, těžkého ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, braní rukojmí, vydírání apod.⁵⁹

⁵⁸ Kupř. padělání křestního listu by mohlo být považováno za padělání veřejné listiny prokazující narození za předpokladu, že křestní list obsahoval údaje uváděné v době jeho vydání v rodném listu a byl vydán do 31. prosince 1949 (viz z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů)

⁵⁹ Tedy trestné činy proti životu (Díl 1 Hlavy I), trestné činy proti zdraví (Díl 2 Hlavy I) či trestné činy proti svobodě (Díl I Hlavy II)

4. Trestné činy duchovních proti šestému přikázání Desatera

4.1. Charakter trestně postižitelného jednání

V závěru své práce bych se rád zabýval poslední skupinou trestně postižitelných jednání, a to jak podle Kodexu kanonického práva, tak podle světského zákona, tedy trestního zákoníku, a to zločiny souvisejícími se sexuálně explicitním jednáním duchovních osob. Toto jednání bývá označováno jako tzv. mravnostní trestné činy, a jeho charakter dobře vystihuje název této skupiny trestných činů v platném trestním zákonu ⁶⁰, a to v Hlavě III jako trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Komentář k této části trestního zákona charakterizuje tyto trestné činy jako jednání, která jsou v rozporu s mravními názory společnosti na sexuální vztahy, když pod společným názvem jsou v této hlavě uvedeny trestné činy, které mimo lidské důstojnosti chrání svobodu rozhodování o pohlavních vztazích, nerušený mravní a tělesný vývoj dětí, který by mohl být narušen předčasnými pohlavními styky nebo jiným nevhodným chováním, morální zásadu nedovolující soulož mezi nejbližšími pokrevními příbuznými a mravní výchovu mládeže a mravopověstnost dospělých. ⁶¹ Předmětem mého zájmu na následujících řádcích nebudou činy, které jsou trestnými pouze podle příslušných ustanovení Kodexu kanonického práva, jak je tomu např. v případě zločinu podle kán. 1395, § 1 u duchovního, žijícího v konkubinátě či setrvávajícím s pohoršením v jiném vnějším hříchu proti šestému přikázání Desatera, ale kupř. jednání předvídané v § 2 kánonu 1395, jehož se dopustí duchovní, který spáchal jiný zločin proti šestému přikázání Desatera a zločin byl spáchán násilím nebo hrozbami nebo veřejně nebo s nezletilou osobou pod šestnácti lety; takovýto duchovní by souběžně mohl být postižen rovněž podle trestního zákoníku ČR, a to pro některé z trestných činů podle Hlavy III trestního zákoníku, zahrnující trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

⁶⁰ z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. : Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 2011 s. 1647

4.2.Prameny pro postih trestné činnosti duchovních proti šestému přikázání Desatera

Z výše uvedeného obecně vyplývá, že vymezení trestně postižitelného jednání je v Kodexu mnohem širší. To vychází ovšem z účelu a cíle kanonického a sekulárního trestního práva.

Sekulární trestní předpis vypočítává v Hlavě III trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Jedná se o trestný čin znásilnění (§ 185), trestný čin sexuálního nátlaku (§ 186), trestný čin pohlavního zneužití (§187), trestný čin soulože mezi příbuznými (§188), trestný čin kuplířství (§ 189), trestný čin prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190), trestný čin šíření pornografie (§ 191), trestný čin výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií (§ 192), trestný čin zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193), trestný čin účasti na pornografickém představení (§ 193a) a trestný čin navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b). Všechny těchto činů se může dopustit rovněž duchovní katolické církve, pro jejich spáchání není vyžadována žádná zvláštní vlastnost, způsobilost či postavení pachatele, vylučující duchovního z možné trestní odpovědnosti.⁶²

Rovněž se zde podle ustálené soudní praxe neuplatní důvody zastavení trestního stíhání (pro vznik překážky věci rozsouzené, ne bis idem), spočívající ve skutečnosti, že o témže skutku bylo již rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně anebo cizozemským soudem nebo úřadem a toto rozhodnutí lze považovat za postačující. Tato otázka nemusí být přitom zcela mimoběžná, jak se na první pohled může zdát.⁶³

Kodex kanonického práva 1983 ve zvláštní části upravuje mravnostní trestnou činnost na čtyřech místech. Trestá jednak sollicitaci, tedy jednání kněze, který při udílení nebo při příležitosti nebo pod záminkou svátosti smíření svádí kajícího ke hříchu proti

⁶² Srov. § 114 odst. 1 tr. zákoníku

⁶³ Kupř. kněz, který se dopustí jednání, spočívajícím v dobrovolném pohlavním styku se čtrnáctiletou dívkou, majícím současně znaky skutkové podstaty trestného činu pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zákoníku, a zločinu proti zvláštním povinnostem podle kánonu 1395, § 2 CIC, může vnímat trest propuštění z duchovního stavu uložený mu podle Kodexu kanonického práva velmi citelným a současně zcela postačujícím pro jeho nápravu, že bude trestní stíhání podle sekulárního trestního práva chápat jako zcela nadbytečné, postihující jej podruhé za téže protiprávní jednání.

šestému přikázání Desatera (kán. 1387), dále konkubinát (kán. 1395, § 1), setrvání v pohoršení v jiném vnějším hříchu proti šestému přikázání Desatera (kán. 1395, § 1), a naposledy zločin proti šestému přikázání Desatera, který byl spáchán násilím nebo hrozbami nebo veřejně nebo s nezletilou osobou pod šestnáct roků (kán. 1395, § 2). Jako mravnostní trestný čin lze označit rovněž jednání předvídané v ust. kán. 1394, § 1, týkající se duchovního, který neplatně uzavřel manželství, i když pouze civilní.

CIC/1983 ovšem neupravil tuto problematiku finálně. Motu proprio sv. Jana Pavla II. *Sacramentorum sanctitatis tutela* z roku 2001⁶⁴ obsahovalo významná procesní pravidla pro řízení o závažnějších zločinech, které jsou nově tímto motu proprio vyhrazeny Kongregaci pro nauku víry. Na toto motu proprio návazala instrukce *Normae de gravioribus delictis* z téhož roku.⁶⁵ K další novelizaci těchto norem došlo v roce 2010 (21. 5. 2010). Z ustanovení těchto norem m. j. vyplynulo, jaké jsou závažnější trestné činy proti mravům. Jsou to především 1) trestné činy proti šestému přikázání Desatera spáchané klerikem s nezletilou osobou mladší 18 let; pro účely tohoto předpisu je nezletilým postavena na roveň osoba, která trvale nemá úplné užívání rozumu; 2) jednání, spočívající v získávání, držení nebo rozšiřování pornografických obrazových materiálů osob mladších 14 let spáchané duchovním k nemravným účelům, a to jakýmkoli způsobem a jakýmkoli technickým prostředkem. Čl. 7, § 2 téhož předpisu stanovil, že promlčecí doba je dána kánonem 1362 CIC, avšak v případě závažnějších trestných činů proti mravům, jejichž projednávání je vyhrazeno Kongregaci pro nauku víry podle čl. 6, § 1, odst. 1, začíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy nezletilá osoba dovršila věk 18 let.

⁶⁴ IOANNES PAULUS II., Litterae apostolicae motu proprio datae Sacramentorum sanctitatis tutela quibus normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgantur (30.4. 2001), in AAS XCIII (2001), s. 737-739.

⁶⁵ Congregatio pro Doctrina Fidei, Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchas interesse habentes: De gravioribus delictis eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis (18. 5. 2001), in AAS XCIII (2001), s. 785-788).

4.3. Společná směrnice ČBK a Konferencí vyšších řeholních představených v ČR pro postup v případech trestných činů pohlavního zneužití osoby mladší 18 let duchovním či laikem v rámci činnosti církve

Na výše uvedené reagovala Česká biskupská konference vydáním Společné směrnice ČBK a Konferencí vyšších řeholních představených v ČR pro postup v případech trestných činů pohlavního zneužití osoby mladší 18 let duchovním či laikem v rámci činnosti církve (dále jen Směrnice). Tato Směrnice byla vydána v roce 2015 a publikována v Aktech ČBK č. 10/2010.⁶⁶ Je ji možno vnímat jako bližší rozpracování ustanovení kán. 1717, § 1-2 CIC, podle kterého, kdykoliv se ordinář alespoň s pravděpodobností dozví o zločinu, opatrně zjistí sám osobně nebo prostřednictvím jiné vhodné osoby skutečnosti, okolnosti a přičetnost, pokud se toto šetření nejeví zbytečným, přičemž je nutno zabránit ohrožení dobrého jména tímto šetřením. Směrnice je praktickou reakcí na realitu v římskokatolické církvi tak, aby byla připravena účinně čelit případům, které by bylo možno kvalifikovat jako trestné činy proti mravům. Jak je uvedeno v preambuli, mezi zásady a cíle vydání a aplikace Směrnice patří formace společenství věřících k ochraně před zneužíváním nezletilých, zajištění ochrany nezletilých proti pohlavnímu zneužití a stanovení adekvátního postupu příslušnou právní procedurou v případě podezření ze spáchání trestného činu, který zajistí spravedlivé, účinné a důstojné projednávání, s respektem k dobré pověsti nařčeného z trestného činu. Směrnice doplňuje obecné zákony CIC, CCEO a motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* a je vyhlášena ČBK po předchozím potvrzení Kongregací pro nauku víry. Jedná se tedy svým obsahem o procesní předpis.

Na tomto místě je možná významné si položit otázku, zda je vůbec třeba takovýto postup takovýmto zvláštním předpisem upravit, tedy zda nepostačí procesní postup podle kán. 1717 a násl. CIC. Trestné činy pohlavního zneužití osoby mladší 18 let duchovním či laikem v rámci činnosti církve jsou takovými činy, které jsou po splnění zákonných podmínek trestné i podle sekulárního trestního práva. Zpracovatel této práce sice nemá k dispozici statistické údaje mapující tuto trestnou činnost, seriózní

⁶⁶ Společná směrnice ČBK a Konferencí vyšších řeholních představených v ČR pro postup v případech trestných činů pohlavního zneužití osoby mladší 18 let duchovním či laikem v rámci činnosti církve. In *Acta české biskupské konference*, č. 10 (roč. 2015), s. 110 – 123.

sociologické či kriminologické průzkumy apod., ale prozatím nebyl nikde přezkoumatelně prezentován masivní rozsah této trestné činnosti v České republice tak, aby bylo třeba této otázce věnovat výrazně větší pozornost, než jiné trestné činnosti.⁶⁷ Jediné, co hovoří ve prospěch zvláštní úpravy, je citlivost tématu a nutnost přihlížet ke zvláštním potřebám obětí těchto trestných činů. Obětem trestných činů je ovšem věnována pozornost ve zvláštním sekulárním právním předpise, a to v zákoně č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále zákon o obětech trestných činů).⁶⁸ Objekt trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti je zde za splnění zákonných podmínek zvlášť zranitelnou obětí⁶⁹, citovaný právní předpis ve svých ustanoveních vyjadřuje základní zásady přístupu k obětem inkriminovaných trestných činů, stanoví práva obětí trestných činů, a to právo na poskytnutí odborné pomoci, na informace, na ochranu před hrozícím nebezpečím, na ochranu soukromí, na ochranu před druhotnou újmou, na peněžitou pomoc, a dále upravuje podporu subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů a stanoví řadu povinností těchto subjektů. Je ale nasnadě, že v celocírkevním měřítku vytváří, soudě podle zájmu, který je tomuto tématu věnován, trestná činnost duchovních, problém.

Přístup k procesním otázkám v prvotním stádiu šetření v této oblasti by mohl být v zásadě dvojitý. První možností by byl postup, kdy by „starost“ s vyřešením případu možného zneužití nezletilé osoby byla přenechána takřka výhradně světským orgánům a církev by se omezila pouze na základní úkony, kterými by nezasahovala do činnosti orgánů činných v trestním řízení; kupř. by bylo řešeno, zda duchovní může do konečného rozhodnutí ve věci vykonávat duchovenskou činnost a v jakém rozsahu, kde bude po dobu vyšetřování pobývat apod. Tento postup by ale spíše vylučoval jakýkoli postup extra ecclesiam, tedy kupř. šetření církevních ordinářů u oběti trestného činu.

⁶⁷ Srov. kupř. Zprávu o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2018 (<https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>)

⁶⁸ Viz zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, zejména jeho ustanovení o předmětu úpravy a vymezení pojmů

⁶⁹ Podle § 2 odst. 4 z. č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, se pro účely tohoto zákona při splnění dalších zvláštních podmínek zvlášť zranitelnou obětí rozumí m. j. oběť trestného činu proti lidské důstojnosti s sexuální oblasti, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní

Druhou možností je postup, který je popsán v podrobnostech ve Směrnici, kdy církev souběžně s orgány činnými v trestním řízení provádí samostatné šetření ve věci. Tento postup má ovšem svá výrazná úskalí, které bych naznačil dále. Je zřejmé, že vnitrocírkevní právní úprava této citlivé oblasti, pokud chce směřovat k vyšetření případu zneužití, nikdy nemůže, a jistě ani nechce konkurovat právní úpravě sekulární. Trestní řízení sekulární disponuje množstvím institutů, které jsou potřebné ke zdárnému odhalení trestné činnosti, jejího pachatele, jeho odsouzení a potrestání a kanonické právo těmito instituty není vybaveno.⁷⁰

Směrnice obsahuje v úvodu definici trestného činu pohlavního zneužití osoby mladší 18 let. Zde odkazuje na motu proprio *Sacramentorum Sanctitatis Tutela* a rovněž na sekulární právo. Srovnáním se sekulární právní úpravou je trestný čin ve Směrnici definován širěji. Pojmosloví ve Směrnici užitá se také mírně liší od pojmosloví užitého sekulárními trestními předpisy. Kupř. pojem trestného činu pohlavního zneužití v trestním zákoníku již v sobě zahrnuje vykonání soulože či jiný způsob pohlavního zneužití dítěte mladšího patnácti let. Trestní řád nezná pojmy jako nařčený a podezřelý ze sklonu ke zneužívání nezletilých.

Část II. Prevence se zabývá předcházením trestné činnosti ve formaci před svěcením, prevencí v trvalé formaci a preventivními opatřeními v personálním obsazování pastorační služby. Týká se kandidátů na vstup do semináře, seminaristů a následně kněží. V rámci prevence ve formaci před svěcením jsou kandidáti podle čl. 1. /2. vyzváni k tomu, aby se po svém předchozím souhlasu podrobili vyšetření zaměřenému na případný sklon k pohlavnímu zneužívání nezletilých. Mělo by se tak stát v rámci psychologického vyšetření během přijímacího řízení, a to kdykoli jsou pro to vážné důvody.

Směrnice tedy nijak blíže nerozvádí, kdy jsou pro takovéto vyšetření vážné důvody a kdo by byl případně osobou, která vážnost důvodů garantuje, kdo vyloučí cílený útok na kandidáta, nepravdivé nařčení, spekulaci apod. Ve Směrnici není rovněž specifikován charakter vyšetření a na čí popud by se měli kandidáti tomuto vyšetření podrobit.

⁷⁰ Srov. zejména instituty přípravného řízení trestního, tedy předběžná opatření a zajištění osob a věci důležitých pro trestní řízení, počínaje zadržením či zatčením podezřelého či obviněného, osobní a domovní prohlídkou a konče předběžnými opatřeními spočívajícími v zákazu styku s určitými osobami, zákazu vstupu do obydlí nebo zákazu zdržovat se na konkrétně vymezeném místě

Pachatelé tohoto jednání, tedy sexuálně delikventního chování, bývají totiž dvě skupiny osob, a to buď osoby sexuálně deviantní, nebo osoby nedevidantní. Jak uvádí Petr Weiss, sexuální deviace a sexuálně delikventní chování spolu nemusejí nijak souviset.⁷¹ Nejčastější sexuálně motivovaný delikt – znásilnění – páchají většinou muži bez přítomnosti sexuální deviace. Také velkou část (pravděpodobně většinu) sexuálních deliktů typu pohlavního zneužívání páchají lidé nedevidantní.⁷² Sexuálně deviantně se mohou chovat v určitých situacích asi i lidé sexuálně normální a naopak – zdaleka ne každý deviantní jedinec se nutně musí projevovat deviantně.⁷³ Proto bude v praxi problematické očekávat u kandidáta naplnění ustanovení čl. 1. /2., neboť pokud by se jednalo o sexuálně deviantního jedince, který by si byl své deviace plně vědom, těžko by bylo možno očekávat jeho předchozí, výslovný, informovaný a svobodný souhlas, pokud by se kupř. styděl za svou deviaci, pokud by chtěl (v extrémním, ale nikoli vyloučeném) případě ve svém jednání pokračovat, resp. by byl do budoucna srozuměn s tím, že svou odchylku bude moci v rámci své duchovenské činnosti uspokojit. V případě, že by kandidát cítil nejistotu ve svém zaměření, lze očekávat, že i tehdy by se spíše obrátil na odborného lékaře, než by podstoupil právě během přijímacího řízení takovéto vyšetření.⁷⁴

Pokud se jedná o nedevidantní pachatele deliktů sexuálního charakteru, rozdělují je kupř. autoři Weiss a Zimanová do několika skupin. Jedná se o sociosexuálně a

⁷¹ WEISS, Petr. Sexuální deviace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, s. 211.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ K této problematice vysvětluje Petr Weiss, že „pedofilové v zásadě pro tělesné zdraví či život dětských objektů obvykle příliš nebezpeční nejsou. Rizikovost jejich aktivit spočívá spíše v možnosti narušení psychosexuálního vývoje obětí, eventuálně vývoje jejich interpersonálních a později partnerských vztahů...některé kontaktní chování pedofilního jedince vůči nezletilému objektu může být odlišně posuzováno sexuologicky a právně. Například pohlazení dítěte po hýždích přes šaty lze považovat u mnoha lidí za přiměřené, sexuálně nijak nemotivované jednání, které pochopitelně nenaplnuje skutkovou podstatu pohlavního zneužití. Pokud takové jednání provede pedofil, je sexuální motivace vysoce pravděpodobná. V těchto případech však může být obtížné prokázat, zda došlo ke spáchání deliktu, a pokud ano, zda jeho nebezpečnost je významná. Jiná je situace i tehdy, kdy pachatel zneužití použije při svém činu vyšší míru agrese, dětskou oběť přímo znásilní, nebo dokonce svou oběť mučí. Pachatelé těchto sexuálních agresí vůči dětem či dospívajícím jsou totiž buď nedevidantní muži, u nichž základní porucha spočívá spíše v oblasti osobnostní či charakterové, kteří si dětský objekt volí jako náhradní, nebo – pokud jde o pachatele deviantní – jsou to většinou pedofilně orientovaní sexuální agresori či pedofilní sadisté (tedy jedinci s kombinovanou deviací)“ – citováno z WEISS, Petr. Sexuální deviace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, s. 79.

psychosexuálně nezralé muže, kteří se z důvodů nedostatečné interiorizace společenských norem sexuálního chování, vysoké hladiny sexuální tenze nebo pro nedostatečnou schopnost věkové či pohlavní diferenciaci sexuálního objektu mohou dopustit deliktů nejrůznějšího charakteru. Jsou to dále jedinci s psychopatickou strukturou osobnosti, muži, u nichž jsou sexuální delikty podmíněny situačně, hypersexuální jedinci se sníženou volní kontrolou a s převahou pudové složky nad erotickou komponentou sexuálního chování, jedinci se sníženou schopností racionální kontroly sexuálního chování podmíněnou vrozeným či získaným defektem ve sféře rozumových schopností a nakonec psychotici v relapsu duševní choroby, dopouštějící se sexuálních deliktů nejrůznějšího druhu.⁷⁵

Zmíněné ustanovení čl. 1. /2. hovoří o podrobení se vyšetření zaměřenému na případný sklon k pohlavnímu zneužívání nezletilých, a to v rámci psychologického vyšetření během přijímacího řízení. Jednalo by se zřejmě vedle psychodiagnostických metod především o vyšetření pomocí psychofyziologické diagnostické metody zvané falometrie, spočívající v přístrojové registraci (pomocí elektromagnetického falografu) objemových změn penisu jako reakci při prezentaci vizuálních nebo auditivních sexuálních podnětů různého charakteru.⁷⁶ Podrobení se tomuto vyšetření může být pro mnohé natolik osobní, stresující až ponižující, že by bylo možno i zde vyloučit jejich předchozí souhlas. Z výše uvedeného je navíc zřejmé, že toto konkrétní vyšetření neodhalí možné pachatele sexuálně motivované trestné činnosti z řad nedevariantních jedinců.

Obdobně problematické je ustanovení čl. 1. /4., které stanoví jako překážku k přijetí do církevní služby již zjištění samotných sklonů k uvedené trestné činnosti. Lze si totiž reálně představit kandidáta, který podstoupí (anonymně) úspěšnou léčbu své deviace; budou následně samotné sklony překážkou přijetí do církevní služby? Otázka je tedy složitější a ve věci by měli více ingerovat k tomu vyškolení odborní lékařští pracovníci – psychiatři se zaměřením na sexuologii a kliničtí psychologové. Tomuto postupu svědčí ust. čl. 2. /8. o prevenci v trvalé formaci.

⁷⁵ WEISS, Petr, ZIMANOVÁ, Jana.: Deviantní a nedevariantní sexuální delikventi. Čas. lék. čes. 124, 1985, s. 622-625.

⁷⁶ Blíže WEISS, Petr. Sexuální deviace, s. 185.

Obdobné problémy, které jsem se pokusil vyjádřit výše, může, podle mého názoru, činit výklad článku 3. /9. -10. o preventivních opatřeních v personálním obsazování pastorační služby. Zde se hovoří o tom, že diecézní biskup nepustí z diecéze sobě podřízeného duchovního, i pouze podezřelého ze sklonu ke zneužívání nezletilých, aniž by o tom informoval diecézního biskupa přijímající diecéze nebo příslušného představeného, odchází-li podřízený do institutu zasvěceného života. Obdobně by vyšší představený neměl připustit, aby jeho podřízený, o němž ví, že je i v pouhém podezření ze sklonu k sexuálnímu zneužití nezletilých, byl nabídnut diecéznímu biskupovi k pastorační službě, přičemž v případě speciální pastorační služby, kde nehrozí riziko trestného činu, smí být nabídnut jedině po výslovném a úplném informování diecézního biskupa. Takto formulované podezření ze sklonu ke zneužívání nezletilých by nemělo být podle mého názoru důvodem jeho možné budoucí stigmatizace, tedy pokud by toto podezření a postupy na něj navazující neměly jasnou návaznost na řízení pod bodem III.

Ustanovení o postupu při řešení vzniklého trestného činu zařazená pod bodem III. Směrnice se zabývají v čl. 1 vytvořením kolegia k šetření důvodnosti nařčení. Článek III. / 2. s názvem Oznámení podezření ze spáchání trestného činu, již přímo řeší situaci, ve které vzniklo podezření ze spáchání pohlavního zneužití. Čl 2. /18. uvádí, že, stručně řečeno, kdo má informaci o spáchání, důvodném podezření ze spáchání nebo důvodném nebezpečí spáchání trestného činu pohlavního zneužití osoby mladší 18 let klerikem, je povinen informovat generálního vikáře diecéze, na jejímž území k činu došlo nebo toto nebezpečí hrozí, a to přímo nebo prostřednictvím svého faráře nebo děkana. Čl. 2. /19. - 21. pak stanoví další podrobnosti vnitro církevního postupu. Zde však podle mého názoru absentuje stanovení zákonné povinnosti oznámit trestný čin, výslovně zmíněný v § 368 odst. 1 tr. zákoníku (m. j. trestný čin zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 tr. zákoníku) a povinnost rovněž účinným a zákonným způsobem zmařit – překazit spáchání trestného činu uvedeného v § 367 odst. 1 tr. zákoníku. Zde je okruh trestných činů, které je povinen každý zmařit, tedy zabránit spáchání či dokončení činu, podstatně širší, zahrnuje m. j. trestný čin znásilnění podle § 185 tr. zákoníku, pohlavního zneužití podle § 187 tr. zákoníku a zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 tr. zákoníku. Povinnost zmařit trestný čin mají podle sekulárního práva i duchovní církve, a to bez zvláštního omezení státem uznané povinnosti mlčenlivosti tak, jak je tomu u duchovního, dozví – li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního

tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství (§ 368 odst. 3 trestního zákoníku).

Čl. 3. upravuje předběžné šetření hodnověrnosti oznámení. V bodě 24. sice zdůrazňuje a ukládá, že vyšetřující se v žádném případě nesetkává s obětí trestného činu (poškozeným), je li stále mladším 18 let, aby nemařila další vyšetřování podle předpisů sekulárního práva, ale je otázkou, zda je vhodné v této fázi vyšetřování vejít do kontaktu se zákonnými zástupci a především se svědky. Právě šetření v místě pobytu svědků podle bodu 27. může zkomplikovat vlastní šetření orgánů činných v přípravném trestním řízení.

V souvislosti s ustanovením bodu 31. 2. je třeba si klást otázku, kdy nejpозději je správné věc oznámit sekulárním orgánům. Domnívám se, že co nejdříve, jistě dříve, než se rozvine předběžné šetření. Každý případ podezření je jiný, ale některé důkazy je třeba opatřit a zajistit co nejrychleji a může hrozit nebezpečí jejich zmaření, přičemž těmto následkům by církevní orgány nebyly schopny svými prostředky zabránit. Proto povinnost oznámit věc po shledání hodnověrnosti nařčení, uvedená v bodě 31.2, se jeví jako pozdní, a ze stejných důvodů by oznámení orgánům činným v trestním řízení mělo předcházet opatřením ve smyslu kán. 1722 CIC a čl. 19 motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*.

Podle čl. 8. / 56., prokáže-li církevní soud nevinu nařčeného, který již byl sekulárním soudem shledán vinným, diecézní biskup vynaloží maximální úsilí dopomoci mu k obnovení řízení před sekulárním soudem. Toto ustanovení je zajímavé, neboť pracuje s pojmem „prokázání nevinu“, a rovněž upravuje aktivitu církve k obnově řízení. V trestním řízení sekulárním se pojmu prokázání nevinu neužívá, vychází se z výsledků dokazování, kdy je tvrzená vina podle obžaloby prokázána či nikoliv.

Snažil jsem se výše přiblížit velmi stručně některé, podle mého názoru, ještě nedořešené otázky, související se srovnáním postupu příslušných ordinářů v trestním kanonickém řízení a souběžným řízení před sekulárními orgány. Domnívám se, Směrnice významně přispěla nejen k upřesnění samotného postupu při šetření této závažné trestné činnosti, ale především jasně deklarovala ochotu římskokatolické církve této trestné činnosti ve vlastních řadách předcházet a tuto trestnou činnost řádně šetřit, a to jak vlastními prostředky, tak ruku v ruce s orgány činnými v trestním řízení.

4.4. Motu proprio „Jako milující matka“

Dalším z významných církevních dokumentů zabývajícím se danou problematikou je apoštolský list Jako milující matka ze dne 4. 6. 2016, který nabyl platnosti dne 5. 9. 2016.⁷⁷ Lze jej stručně charakterizovat jako dokument, stanovující zvláštní povinnost pastýřů církve chránit a pečovat, jak výslovně uvádí, o ty nejmenší a nejbezbrannější, tedy při ochraně dětí a zranitelných dospělých. V té souvislosti dokument jasně stanoví, že možnost odvolání z církevního úřadu „z vážných důvodů“ (týkající se diecézních biskupů, eparchů a těch, kdo jsou jim postaveni naroveň) nastupuje i v případě nedbalosti biskupů při výkonu jejich úřadu vzhledem k případům sexuálního zneužití mladistvých a zranitelných dospělých, jak je stanoveno v motu proprio *Sacramentorum Sanctitatis Tutela*. Pro tyto případy pak dokument stanoví procesní postup proti diecéznímu biskupovi, eparchovi a dokumentem jemu naroveň postaveným vyšším řádovým představeným řeholních institutů a společností apoštolského života papežského práva, pokud by tyto osoby, mající být jen dočasnou zodpovědnost za některou místní církev nebo společenství věřících jí naroveň postavené, vykonávaly, nebo opomíjely skutky, které by přivodily druhým vážnou škodu, ať už se jedná o fyzické osoby anebo o komunitu ve svém celku. Škoda může být fyzická, morální, duchovní nebo majetková, přičemž diecézní biskup nebo eparcha může být odvolán pouze tehdy, pokud objektivně a velmi vážným způsobem selhal při své péči, jež se od něj vyžaduje při vykonávání jeho pastýřského úřadu, a to i tehdy, pokud není na jeho straně vážná vina morální. Pro případ zneužívání mladistvých anebo zranitelných dospělých podle dokumentu postačuje, aby selhání bylo (toliko) vážné. Motu proprio upravuje následně postup proti ordinářům spočívající v zahájení šetření případu a přístupu ordináře při jeho řešení se stanovením rozličných procesních práv ordinářů. Ve věci rozhoduje Kongregace pro nauku víry na svém řádném zasedání, ale ještě dříve, než přijme své rozhodnutí, může postupem v dokumentu stanoveným vyvolat diskuzi o případu s dalšími biskupy či eparchy místní církve. Pokud kongregace bude považovat odvolání biskupa za vhodné, dá mu možnost, aby sám ve čtrnáctidenní lhůtě od výzvy kongregace předložil svou demisi; v opačném případě může kongregace biskupa

⁷⁷ Apoštolský list Svatého otce Františka daný „Motu proprio“ Jako milující matka (https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/20607_20607/jako-milujici-matka-motu-proprio.pdf)

odvolat, a to po předchozím zvláštním schválení Svatým otcem, jemuž je k tomu nápomocno příslušné kolegium právníků ustavené ad hoc.

4.5. Motu proprio „Vos estis lux mundi“ („Vy jste světlo světa“)

Časově posledním významným právním dokumentem, zabývajícím se sexuálně explicitním jednáním duchovních či řeholních osob, je apoštolský list Svatého otce Františka motu proprio Vos estis lux mundi z dne 7. 5. 2019.⁷⁸ Apoštolský list Vos estis lux mundi byl promulgován dne 9. 5. 2019 a nabyl účinnosti dne 1. 6. 2019. Jedná se o další dokument, kterým papež odsuzuje zločiny sexuálního zneužívání v církvi, když v úvodu dokumentu vysvětluje potřebu, aby byly v obecné rovině přijaty postupy za účelem prevence a potírání takovýchto zločinů.

V úvodu motu proprio Otec František opětovně zdůrazňuje osobní odpovědnost každého věřícího tak, aby všichni vydávali konkrétní svědectví víry v Krista ve svém životě, a to obzvláště ve vztahu k bližním; zvláštní odpovědnost vidí u nástupců apoštolů, kteří mají závazek kráčet co nejdříve v Mistrových stopách.

Proto jsou takto přijaty, jak dokument uvádí, postupy za účelem prevence a potírání těchto zločinů, které zrazují důvěru věřících.

V článku 1 apoštolský list nově definuje trestné činy proti šestému přikázání. Jedná se o a) nucení kohokoliv násilím, pohrůzkou nebo zneužitím autority k vykonání nebo strpění sexuálních aktů; b) vykonání sexuálních aktů s osobou nezletilou nebo zranitelnou c) výroba, prezentování, přechovávání nebo šíření, i prostřednictvím informačních technologií, dětské pornografie, a také v získávání nebo svádění nezletilé nebo zranitelné osoby k účasti na pornografické prezentaci.

Uvedená ustanovení postihují jednání osob specifikovaných v dokumentu v čl. 6; toto jednání může spočívat jak v konání, tak i v opomenutí směřujícím k ovlivnění nebo maření civilního nebo kanonického, správního nebo trestního vyšetřování duchovního nebo řeholníka pro trestné činy uvedené shora.

⁷⁸ Apoštolský list Svatého otce Františka daný „Motu proprio“ Vos estis lux mundi (https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/295_00295/118-02-190509-mp-vos-estis-lux-mundi-cz-fin.pdf)

Na dalších řádcích jsou rovněž pro účely tohoto předpisu vymezeny pojmy nezletilý, zranitelná osoba a dětská pornografie.

Motu proprio stanoví povinnost diecézí či eparchií do jednoho roku od nabytí právní moci motu proprio ustavit jeden nebo více stabilních a veřejnosti snadno dostupných systémů pro podávání oznámení, či pro tento účel zřídit speciální církevní úřad. Ochranu informací vzešlých z těchto oznámení chrání ustanovení následujícího paragrafu.

Dokument následně v případě oznámení trestné činnosti pracuje s pojmy „zpráva“ či „podložené důvody“ pro závěr o možném páčání sexuálně motivované trestné činnosti, a tehdy motu proprio stanoví oznamovací povinnost ze strany duchovního, člena institutu zasvěceného života nebo společnosti apoštolského života. Za zmínku jistě stojí ustanovení, že oznamovateli trestné činnosti nemůže být nařízena žádná povinnost mlčenlivosti týkající se obsahu oznámení, naopak podáním oznámení nebude dotčeno zpovědní tajemství a bude i nadále zachovááno.

Čl. 12 upravuje v podrobnostech provádění vyšetřování. Především stanoví povinnosti při provádění metropolitovi, jehož úkolem je shromáždit informace týkající se povahy skutků, vyhledat informace a dokumenty nezbytné pro účely vyšetřování z archivů církevních úřadů, spolupracovat s dalšími ordináři či hierarchií v případě nutnosti a požadovat informace od osob a institucí, a to včetně civilních.

Rovněž tento předpis umožňuje vyslyšet nezletilou nebo zranitelnou osobu, ale vhodným způsobem s ohledem na její stav. Je chráněno vyobrazení a soukromí poškozené osoby a důvěrnost osobních údajů.

Motu proprio zakotvuje zásadu presumpce nevinny vyšetřované osoby a možnost, aby metropolitovi při vyšetřování pomáhali odborníci, a to i laické osoby.

Apoštolský list pracuje s různými procesními lhůtami. Tak např. ordinář, který obdržel oznámení, je bezodkladně předá ordináři místa, kde k činu došlo, jakož i vlastnímu ordináři nahlášené osoby. Dikasterium, které obdrží oznámení o možném spáchání zločinu, jedná „bez otálení“ a nejpozději do třiceti dnů od oznámení od apoštolského nuncia nebo od žádosti o pověření ze strany metropolitity dodá příslušné

instrukce týkající se postupu v konkrétním případě. Každých třicet dní předá metropolita příslušnému dikasteriu informaci o průběhu vyšetřování. Vyšetřování má být ukončeno do devadesáti dnů nebo v jiné lhůtě stanovené pokynem dikasteria.

Teprve v závěru samotného dokumentu (čl. 19 – Zachování státních zákonů) list stanoví, podle tohoto předpisu je třeba postupovat bez újmy práv a povinností daných místní státní legislativou, zvláště těch, která se týkají případné oznamovací povinnosti vůči příslušným civilním autoritám. Motu proprio se tedy jinak blíže nezabývá možnou provázaností se sekulárním trestním řízením, spoluprací s orgány činnými v trestním řízení atd. Srovnáním s výše zmíněnou Směrnicí ČBK z roku 2015 si motu proprio všímá některých oblastí šetření podrobněji, jiných méně. Směrnice stanoví ovšem jednoznačně obecnou povinnost oznámit trestný čin pohlavního zneužití všem členům církve. Vymezuje užším způsobem trestné činy proti šestému přikázání. Pokud tedy bude uvažováno o novelizaci Směrnice, pak bude třeba, m. j. zapracovat přiměřeně normu motu proprio *Vos estis lux mundi*.

5. Závěrečné shrnutí

Ve své bakalářské práci jsem se pokusil po úvodním vstupu a stručném nástinu vývoje kanonického práva se zřetelem na právo trestní vymezit základní pojmy trestního práva sekulárního i práva trestního, zejména zásadami trestního práva hmotného, působností trestních zákonů, vymezením podmínek trestní odpovědnosti, popisem vývojových stádií trestné činnosti, okolnostmi vylučujícími protiprávnost a dále pak samotným trestáním v kanonickém a sekulárním trestním právu. Zde jsem se pokusil popsat a stručně komentovat jednotlivé druhy trestů, co je účelem trestání v obou trestních systémech a srovnání trestání shodných či obdobných skutků podle obou, či pouze jednoho trestního práva. V závěru práce jsem se snažil věnovat užší oblasti trestání, a to trestnými činy duchovních proti šestému přikázání Desatera.

Jsem si plně vědom toho, že precizní komparace trestního práva kanonického a trestního práva sekulárního by s jistotou svým rozsahem naplnila několik akademických písemných prací. Jsem obeznámen s tím, že „jen“ oblast trestných činů duchovních proti šestému přikázání Desatera byla předmětem ne jedné samostatné akademické práce. Snažil jsem se však poukázat spíše na některé, z mého pohledu zajímavé, aspekty zkoumané trestné činnosti. Jednak na pro mě zajímavou prostupnost trestání totožného jednání oběma trestními právy, a to v souvislosti se zásadami *ne bis idem* a *ultima ratio*, jednak v rámci trestání mravnostních trestných činů duchovních procesní stránkou věci, tedy účinnou aplikací ustanovení kánonů 1717 - 1718 CIC, která představují jakési přípravné řízení trestní podle kanonického práva.

Jsem přesvědčen, i při vědomí vzniku a charakteru trestního zákona sekulárního a trestního práva kanonického, že se oba systémy práva mohou vzájemně pozitivně ovlivňovat, že mohou účinně čerpat poznatky z působení trestního práva druhé strany. Ač je svým charakterem každé trestní právo trochu odlišné, oba systémy jsou postaveny na obdobných principech, zásadách, respektujících a chránících základní lidská práva, bez ohledu na to, zda zájmový subjekt, ať je to pachatel či oběť trestného činu, je či není římskokatolického vyznání, či vyznání jiného, nebo je bez vyznání. Domnívám se, že při aplikaci výše zmíněných ustanovení kánonů 1717 – 1718 CIC by katolická církev měla být obezřetnější, a v případě reálného podezření z trestné činnosti by měla svěřit konání prvotních a zcela zásadních úkonů trestního řízení orgánům činným v trestním

řízení (sekulárním), neboť to vyžaduje právě dostatek vhodných institutů trestního řízení sekulárního, materiální i personální vybavení, zkušenosti s tímto typem trestné činnosti, světská právní úprava (zákon o obětech trestných činů) atd. Podle stavu vyšetřování je spíše namístě případně užít ust. kán. 1722 CIC.

6. Seznam použitých zkratek

CIC	Kodex kanonického práva z roku 1983
LPS	Listina základních práv a svobod
TZ	z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny. Překlad Miroslav Zedníček. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Normy pro projednávání závažnějších trestných činů vyhrazených Kongregaci pro nauku víry De delictis gravioribus (21. května 2010)*. In *Acta České biskupské konference*, č. 5 (roč. 2010), s. 124 – 146.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Krátká zpráva o změnách Norem pro projednávání závažnějších trestných činů vyhrazených Kongregaci pro nauku víry z 21. května 2010*. In *Acta České biskupské konference*, č. 5 (roč. 2010), s. 147 – 151.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. Normy motu proprio „Sacramentorum sanctitatis tutela“ (2001) – Historický úvod vypracovaný Kongregací pro nauku víry. In *Acta České biskupské konference*, č. 5 (roč. 2010), s. 152 – 157.

Společná směrnice ČBK a Konferencí vyšších řeholních představených v ČR pro postup v případech trestných činů pohlavního zneužití osoby mladší 18 let duchovním či laikem v rámci činnosti církve. In *Acta české biskupské konference*, č. 10 (roč. 2015), s. 110 – 123

Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým je uvozována Listina základních práva a svobod
Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Literatura

BOBEK, Michal, KÜHN, Zdeněk a kol.: *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání, Praha: Auditorium 2013, 496 s.

GORECKI, Edward. *Obecné normy Kodexu kanonického práva Jana Pavla II*. Olomouc: 1993

- HRDINA, Ignác Antonín. Kanonické právo. Dějiny pramenů, teorie, platné právo. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 367 s.
- HRDINA, Ignác Antonín. Teorie kanonického práva/ Ignác Antonín Hrdina, Miloš Szabo. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum 2018.
- HRDINA, Ignác Antonín. Prameny ke studiu kanonického práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 278 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. : Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, 976 s.
- OSINA, Petr: Teorie práva. Praha: Leges, 2013, 240 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. : Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1303 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. : Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 2011 s.
- TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj: Církevní právo, Praha: Leges, 2016, 424 s
- WEISS, Petr. Sexuální deviace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 360 s.
- WEISS, Petr, Zimanová, Jana.: Deviantní a nedevariantní sexuální delikventi. Čas. lék. čes. č.124, 198s. 622-625

Internetové zdroje

- Apoštolský list Svatého otce Františka daný „Motu proprio“ Vos estis lux mundi (https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/295_00295/118-02-190509-mp-vos-estis-lux-mundi-cz-fin.pdf)
- Apoštolský list Svatého otce Františka daný „Motu proprio“ Jako milující matka (https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/20607_20607/jako-milujici-matka-motu-proprio.pdf)
- Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2018 (<https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>)